

Doç. Dr.
Said OLGUN

Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi Tarih Bölümü
saidolgun@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9171-2788>

Başvuruda bulundu. Kabul edildi.
Applied Accepted

Eser Geçmişi / Article Past: 29/10/2022 22/11/2022

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1196243>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Osmanlı'dan Cumhuriyete Anadolu'da Karga İstilaları ve Kargalara Karşı Yürütülen Mücadeleler (1860-1965)

Crow Invasions and Struggles Against Crows in Anatolia from the Ottoman Empire to the Republic (1860-1965)

Öz

Ekonomisi tarıma dayanan toplumlar çekirge ve domuz başta olmak üzere tarımsal üretime zarar veren çeşitli hayvanlara karşı yüzyıllar boyunca mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Tarlalardaki ekinlere, bağ ve bahçelerdeki meyvelere zarar veren kargalar da tarım toplumlarının mücadele ettiği hayvanlardan biri olagelmıştır. Bu mücadele çoğu zaman çiftçiler ve halk eliyle sürdürülmüş; yerel ve mahalli yönetimler almış oldukları kararlar ve çıkarmış oldukları kanunlarla mücadelenin yasal ve idarî zeminini hazırlamışlardır. İdarî ve yasal düzenlemelerle mücadelenin kimler tarafından hangi şartlar altında nasıl gerçekleştirileceği belirlenmiş; ödül ve ceza mekanizması işletilerek halkın yürütülen mücadeleye katılımı teşvik edilmiştir. Kargalar yalnızca kırsal alanda geçimini çiftçilikle temin eden köylülerin değil aynı zamanda şehir ve şehirliler için de büyük bir sorun olabilmışlerdir.

Çalışmanın ilk kısmında Osmanlı Arşiv belgeleri üzerinden Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Edirne ve İstanbul çevresinde karşılaşılan karga istilaları ve bunlara karşı alınan önlemler ve yürütülen mücadelelere değinilmiştir. İkinci kısımda ise Cumhuriyet döneminde Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde yapılan mücadeleler dönemin ulusal gazeteleri ve Meclis Tutanakları üzerinden aktarılmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Anadolu topraklarında bir zararlı olarak kargalara karşı yürütülen mücadeleler, halkın şikayetleri, alınan önlemler, idarî ve yasal düzenlemeler ile mücadele yöntemleri ve elde edilen sonuçlar aracılığıyla anlatılmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Türkiye Cumhuriyeti, Karga, Zararlı, İtlaf

ATIF: OLGUN Said, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Anadolu'da Karga İstilaları ve Kargalara Karşı Yürütülen Mücadeleler (1860-1965)", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 8/4 (Aralık 2022), s. (1129-1155)

CITE: OLGUN Said, "Crow Invasions and Struggles Against Crows in Anatolia from the Ottoman Empire to the Republic (1860-1965)", *Journal of History and Future*, 8/4 (December 2022), pp. (1129-1155)

Abstract

Societies whose economy is based on agriculture have had to struggle for centuries against various animals that harm agricultural production, especially grasshoppers and pigs. Crows, which damage the crops in the fields and the fruits in the vineyards and gardens, have been one of the animals fought by agricultural societies. This struggle was mostly carried on by the farmers and the civilian population. Central and local governments have prepared the legal and administrative ground for the struggle with the decisions they have taken and the laws they have enacted. By means of administrative and legal regulations, it has been determined by whom and under what conditions the struggle will be carried out; the participation of the public in the struggle has been ensured by operating the reward and punishment mechanism. Crows have been a big problem not only for the villagers who make a living from farming in the countryside, but also for the city and city dwellers.

In the first part of the study, the crow invasions encountered in Edirne and Istanbul in the last periods of the Ottoman Empire, the measures taken against them and the struggles were discussed through the documents obtained from the Ottoman Archive. In the second part of study, the struggles made in various cities of Anatolia during the Republican period were tried to be conveyed and evaluated through the national newspapers of the period and the parliamentary minutes. In the second part of the study, the struggles made in various cities of Anatolia during the Republican period were tried to be conveyed and evaluated through the national newspapers of the period and the parliamentary minutes. In this study, the struggles against crows as a pest in Anatolian lands were tried to be explained and evaluated through the complaints of the people, the measures taken, the methods of struggle with the administrative and legal regulations and the results obtained.

Keywords: Ottoman Empire, Republic of Türkiye, Crow, Agricultural Pest, Destruction

Giriş

Masallara, atasözlerine ve deyimlere konu olan karga, insanoğlu için tam bir muamma olmuştur. Parlak ve siyah tüyleri, kara gagası, güçlü pençe ve kanatları, şiddetli ve kuvvetli bakışları ile insanlara çok da hoş görünmeyen bu kuş hakkındaki genel kanaat, her ne kadar La Fontaine'in "*Karga ile Tilki*" isimli masalında akıyla alay ediliyor olsa da oldukça zeki olduğu yönündedir.¹ H. İbrahim Demirkazık'ın L. Austin Oliver'den aktardığına göre hiçbir kuş efsane, folklor, edebiyat ve günlük konuşmada karga kadar yer bulmamıştır. Yine Demirkazık'ın Sedat Veyis Örnek'ten aktardığına göre karga, dünyanın yaratılışını ve insanlığın oluşumunu konu edinen ilkel efsanelerde önemli rol oynamış; masallarda, halk inanışlarında gelecekte haber verici olarak nitelendirilmiş; ötüşünden, uçuşundan, bir yere konuşundan kötülük ya da iyilik getireceği tahmininde bulunulmuştur.²

-
- 1 Söz konusu masal için bkz. La Fontaine "*Karga ile Tilki*", *Hazine-i Evrâk*, 1 Mayıs 1297 (13 Mayıs 1881), S. 2, s. 20-21.
 - 2 H. İbrahim Demirkazık, "*Divan Şiirinde Karga*", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 24, 2011, s. 132. Arap edebiyatında yer alan karga motifi hakkında ayrıntılı bir çalışma için bkz. Fadime Kavak, "*Klasik Arap Edebiyatı Kaynaklarında Karga Motifi*", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 1, 2013, ss. 117-142.

Kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'de yer alan Mâide Suresinin otuz birinci ayetinde geçen “(Ardından) Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyeyen bir karga göndermişti. (Katil kardeş) ‘Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar ol(amay)ıp kardeşimi gömmekten âciz mi oldum!’ demiş ve pişmanlık duyanlardan olmuştu.”³ şeklindeki ifadelerden insanoğlunun karga ile münasebetinin, insanlık tarihi kadar kadim bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir. Hazret-i Adem’in oğullarından birinin kardeşini katletmesinin ve öldürdüğü kardeşinin cesedini yeri eşeleyeyen bir kargayı gördükten sonra gömmeyi akıl etmesinin anlatıldığı Mâide Suresinin 27-31. ayetlerinde Allah’ın bir ibret olarak göndermiş olduğu karga ile insanoğlunun ilişkisi zamanla bir mücadeleye evrilmiştir.

Çıkarılmış oldukları boğuk seslerle kara bulutlar şeklinde tarlalar üzerinde sürüler halinde dolaştıkları görülen kargalar, tarlalardaki ekinlere, ağaçlardaki meyvelere musallat olmaları nedeniyle çoğu zaman kovulması ve itlaf edilmesi gereken zararlı hayvanlar olarak görülmüşlerdir.⁴ Kırsal alanda ziraat faaliyetlere zarar veren kargalar, şehirlerde binaların çatı saçaklarının altına, buldukları kovuklara ve ağaçlara yuvalar yaparak cadde ve sokakları kirletirken olur olmadık saatlerde çıkarmış oldukları bed sesleriyle de şehir sakinlerine rahatsızlık vermişlerdir.

Türkçe atasözleri ve deyimlere bakıldığında adından çok da hayırla bahsedilmediği görülmektedir. *Alacağına şahin, vereceğine karga;*⁵ *karga gibi;*⁶ *kargadan başka kuş tanımamak;*⁷ *karga bok yemeden;*⁸ *kılavuzu karga olanın burnu boktan kalkmaz;*⁹ *alacağım olsun da alakargada olsun;*¹⁰ *alakargada alacağım olsun, alamazsam gözümü oysun;*¹¹ *karga yavrusuna bakmış ‘benim ak pak evladım’ demiş;*¹² *karga ile gezen boka konar;*¹³ *karga keklığı taklit edeyim derken kendi yürüyüşünü şaşırması;*¹⁴ *karga mandayı babası hayrına bitilemez;*¹⁵ *besle kargayı, oysun gözünü*¹⁶ karga adının geçtiği bazı atasözü ve deyimlere örnek verilebilir. Görüldüğü üzere hiçbirinde karga iyiliğin, hayrın ve güzelliğin sembolü değildir. Atasözlerine ve deyimlere konu olan kargaya annelerin de çok kızgın oldukları söylenebilir. Beşikteki yavrusunu uyutmaya çalışan annenin şefkat dolu sessiyle “*Karga seni tutarım / Kanadını yolarım / Yelpazeler yaparım / Hanımlara satarım /*

3 Mehmet Okuyan, *Kur'an Meal-Tefsir*, Haliç Üniversitesi Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2021, s. 111.

4 Ali Nazimâ, “Karga”, *Maarif*, C. II, S. 31, 5 Mart 1307 (17 Mart 1891), s. 76-77.

5 Alacağımı isterken ısrar eden, borcunu öderken de güçlük çıkararak kimse. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

6 Çok zayıf ve esmer (kimse). <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

7 Bildiğinden veya öğrendiğinden kesinlikle şaşmamak. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

8 Çok erken bir saatte. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

9 Kötü kimsenin arkasına düşen kişinin başı dertten kurtulmaz anlamında kullanılan bir söz. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

10 Borçlu olmaktansa alacaklı olmak iyi bir şeydir. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

11 Borçlu olmaktansa alacaklı olmak iyi bir şeydir. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

12 Herkesin kendi yarattığı şey çirkin de olsa gözüne güzel görünür. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

13 Kişi kiminle arkadaşlık ederse ondan kendisine birtakım huylar geçer. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

14 Görgüsüz kişi, görgülü kişinin yaptığını yapmaya kalkışırsa beceremez, kendisinin doğal davranışını da yitirir, gülünç duruma düşer. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

15 Bir kimse başkasına hizmet ediyorsa bunda kendisinin de çıkarı vardır. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

16 Elinde büyüttüğün kişi gün gelip sana nankörlük edebilir. <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 21.10.2022)

Uyuyacak yavrum ninni / Büyüyecek yavrum ninni / Ninni benim yavruma ninni” sözleri dışında boğuk sesiyle öten ve bebeğinin uykuya dalmasını engelleyen kargayı tehdit etmesinden başka ne olabilir? Annesinin kendisine okuduğu ninni ile karga ve insanoğlu arasındaki mücadeleden haberdar olmaya başlayan bebek, yaşadığı tarım toplumunun içerisinde bu mücadelenin bir parçası haline gelmiştir.

Anadolu Türklerince pek de iyi anılmayan karga, Kazak Türklerince çok daha farklı anlamlara gelmektedir. Kazaklar, en yakınlarındaki insanlara “*karğam*”, “*kargacım*” şeklinde hitap etmektedirler. Göktürklerde kutsal bir kuş – totem olan karga, güzelliğin değil, sonsuzluğun, tokluğun ve derin düşüncenin temsilcisi olmuştur. Amur halkları, Kuzey Amerika Kızılderilileri ve Çukçalar kargayı aydınlık ve ateşle ilişkilendirmişlerdir. Eski Kızılderililerin mitolojilerinde ve Çin efsanelerinde karga, gökyüzü ve güneşle ilişkilendirilerek tasvir edilmiştir.¹⁷

Yabanî tohumları, böcekleri, toprak kurtlarını, tarla farelerini ve leşleri yemeleri nedeniyle tabiatın doğal dengesi içerisinde düşünüldüğünde kargaları tamamıyla bir zararlı olarak nitelendirmek çok da doğru olmayacaktır. Ancak sayılarının arttığı dönemlerde çiftçinin en büyük düşmanı haline gelen bu canlıya karşı hem münferit olarak çiftçiler tarafından hem de devletler ve hükümetler tarafından şedit mücadeleler yürütülmüştür. Yapılan bu mücadelelerin kesin bir galibi olmasa da ekinini, bağını, bahçesini ve huzurunu müdafaa eden insanoğlu karşısında çoğu zaman kargaların çok büyük kayıplar verdikleri bir gerçektir.

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi gazetelerinde yürütülen mücadelenin dışında kargalarla ilgili makalelere yer verildiğini veya hayvanlarla ilgili kaleme alınan makalelerde kargalara da değinilmiş olduğunu görmekteyiz. Ali Nazimâ, Maarif’te yayımlanan “*Karga*” başlıklı makalesinde kargaların zararlarının yanında yararlarından da bahsettikten sonra parlak eşyalara karşı olan meraklarından dolayı altın, gümüş ve cam gibi eşyaları çalmak gibi tuhaf bir meraklarının olduğuna; insanlara kolayca alışıp papağanlar gibi birkaç kelimeyi telaffuz edebildiklerine değinmiştir.¹⁸ Türk basınının hayvanlar alemine ilgisi ve okurlarını bilgilendirme çabası Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin “*Meraklı Sayfa*” isimli köşesindeki “*Hayvanlar Sayı Sayabilir mi?*” başlıklı makalede kuşlar arasında kargaların en zeki türlerden biri olduğu ancak iyi sayı sayamadıkları için aldatılmalarının mümkün olduğu ifade edilmiştir. Makaleye göre birçok âlim, kedilerin sayma kabiliyetinden biraz aşağı olsa da kargaların üçe kadar sayabildiklerini kabul etmiştir. Yazıda filin hayvanların en zekisi olarak kabul edildiği bilgisinin de yer aldığını belirtelim.¹⁹ Gazetenin aynı köşesinde yayımlanan “*Hayvanlar Ne Kadar Yaşar?*” başlıklı bir başka makalede hasmı çiftçinin bir saçması öteki dünyaya göndermezse karganın da çiftçi kadar yaşayacağı belirtilmiştir. Makalede bir şehir efsanesine dönüşen karganın üç yüz sene yaşadığı şeklindeki yanlış bilgiye de dikkat çekilmiştir.²⁰

17 Nurbolat Bogenbayev, Aydın Calmırza, “Eski Türk Dünya Görüşündeki “Kut” ve “Karga” Kavramları”, *Millî Folklor*, Yıl 26, S. 103, 2014, s. 74-77. Moğollar ve Wu-Sun Türklerinde karga inanışları ve mitler hakkında bkz. Namu Jila, “Orta Asya’da Kurt ve Karga Hakkındaki Geleneksel İnanışlar ve Mitler: Wu-Sun Türkleri ve Moğollardan Örnekler”, çev. Ahmet Şahin Ata, *Karadeniz*, C. 2, S. 8 (2010 Sonbahar), ss. 144-156.

18 Ali Nazimâ, *a.g.m.*, s. 76-77.

19 “Hayvanlar Sayı Sayabilir mi?”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 8 Teşrinisani 1929, s. 6.

20 “Hayvanlar Ne Kadar Yaşar”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 6 Mart 1930, s. 6.

1923 yılında Dergâh dergisinde Ali Mümtaz Arolat'ın “*Kargalar*” başlıklı şiiri yayımlanmıştır. Dört kıtadan oluşan ve her bir kıtasına kasvet duygusunun hâkim olduğu şiirinde şair, kargaları yaşlı ağaçların yaşlı kuşları şeklinde tasvir ederken seslerinin de renkleri kadar karanlık olduğunu ifade eder. Şiirin üçüncü kıtasında karakargaların cehennemde yanan serseri ve melun ruhlar mı olduğunu Rabbine soran şair, son kıtada ise kendi ölümünden sonra bu simsiyah kuşların gelip de yorgun ruhunu çağırıp çağırmayacaklarını sorar. Şairin ve toplumun kargaya olan bakışışını yansıtmaya açısından güzel bir örnek olabileceğini düşündüğümüz şiirin ikinci ve üçüncü kıtaları şu şekildedir:²¹

Sesleri renkleri kadar karanlık
Bir ölüm havası siner göklere
Çekilen güneşten değil, her yere
Onların şeklinden basar karanlık
Rabbim cehennemde yanan serseri
Melun ruhlar mıdır Karakargalar
Ki böyle her akşam sönerken rüzgâr
Gelip ürkütürler servileri?

1960'lı yılların başında halkın kargayla olan değişken ilişkisi hikayelere de yansımıştır. Mahmut Özay'ın “*Kargalar*” isimli hikayesi bu açıdan oldukça dikkat çekicidir. Hikâyenin başında Belediye Meydanındaki çınar ağacındaki uçurtma ipliklerine ayağı dolanan bir karganın toplanan vatandaşlar tarafından kurtarılmaya çalışılması ve kunduracı çırağı Hüseyin tarafından nasıl kurtarıldığı anlatılırken hikâyenin sonunda belediye tellalının İlçe Ziraat Komisyonunun mahsullere zarar veren kargalara karşı mücadele kapsamında her ailenin on beş gün içerisinde iki karga başı getirmelerini zorunlu tuttuğunu aksi takdirde beşer lira para cezasına çarptırılacaklarını duyurmasına yer verilmiştir.²²

Hem Osmanlı hem de Cumhuriyet Türkiye'sinde başta çekirge ve domuz olmak üzere zararlı hayvanlar olarak nitelendirilen birçok canlıya karşı devlet kontrolünde ciddi mücadeleler yürütülmüştür. Söz konusu bu mücadeleler içerisinde çekirgelere karşı yürütülen amansız ve zorlu mücadele araştırmacıların üzerinde yoğun bir şekilde durdukları ve elde ettikleri verileri çeşitli yayınlarla okuyucunun istifadesine sundukları bir konu olmuştur.²³ Bu çalışmamızda Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ile Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk kırk yılında kargalara karşı yürütülen

21 Ali Mümtaz, “Kargalar”, *Dergâh*, S. 42, 5 Kanunusani 1339 (5 Ocak 1923), s. 87.

22 Mahmut Özay, “Kargalar”, *Yorgo*, Yeditepe Yay., İstanbul 1966, s. 26-29.

23 Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde karşılaşılan çekirge istilaları, etkileri ve yürütülen mücadeleler hakkında bkz. Suha Oğuz Baytimur, Özcan Tatar, “Osmanlı Devleti'nde Çekirge İstilaları ve Sosyo-Ekonomik Hayata Etkileri (1789-1839)”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 23 (Eylül 2020), ss. 325-347. Sevilay Özer, *Anadolu'da Görülen Çekirge İstilaları ve Halk Üzerindeki Etkisi (1914-1945)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2016. Bilal Yıldız, “XIX. Yüzyıl Başlarından XX. Yüzyılın İlk Çeyreğine Kadar Denizli Çevresinde Yaşanan Çekirge İstilaları ve Yapılan Mücadele Çalışmaları”, *İSTEM (Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Dergisi)*, C. 11, S. 22 (Aralık 2013), ss. 69-94. Ömer Obuz, “Cumhuriyet Döneminde Çetin Bir Mücadele: Çekirge ile “Savaş””, *Turkish Studies*, Vol. 12/1 (2017), pp. 177-190.

mücadele arşiv belgeleri ve gazeteler üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Cumhuriyet dönemi gazetelerinden yoğun bir şekilde istifade edilerek mücadelenin gazetelere yansıyan yönleri üzerinde durulmuş; ekler bölümünde gazetelerde yayımlanan karikatürlere yer verilmiştir.

Osmanlı Döneminde Yürütülen Karga Mücadeleleri

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Rumeli coğrafyasında yaşayan çiftçilerin kargaları tarlalarından uzak tutmak için sarf ettikleri emeğin en müşahhas şahidi bizzat kendisi de karga kovalayan Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Babası Ali Rıza Bey'in vefatından sonra annesi Zübeyde Hanım ve kardeşleriyle birlikte Langaza yakınındaki Lapka'daki çitlikte kâhyalık yapan dayısı Hüseyin Ağa'nın yanına gitmişlerdir. Atatürk, çiftlik hayatı ve kardeşi Makbule Hanımla birlikte karga kovalamalarını şu şekilde anlatmıştır:

“Babamın vefatı, bizi ayakta tutan kuvvetli bir desteğin yıkılması gibi bir şey oldu. Adeta kendimi yalnız hissettim. Dayım bize çok iyi davrandı. Acımızı unutturabilmek için gayret gösterdi. Allah razı olsun. Çiftlik hayatına karıştım. Tarla bekçiliği yaptığım da oldu. Makbule ile beraber bakla tarlasının ortasındaki bir kulübede oturduğumuzu ve kargaları kovmakla uğraştığımızı hiç unutmam. Dayım Hüseyin Ağa bu gibi vazifeleri sırf biz meşgul olalım diye buluyordu.”²⁴

Bir halk çocuğu olmakla övünen Atatürk, Cumhurbaşkanlığı döneminde bir misafirin tarla bekçiliği ve karga kovalamasıyla ilgili olarak hikayesine “*aman efendimiz*” ve “*estağfurullah*” gibi kelimelerle karşılık vererek inanmamazlık göstermesi üzerine “*Evet öyledir. Ben de herkes gibi doğdum, büyüdüm. Doğuşumda bir ayrılık varsa Türk oluşumdan ibarettir.*” şeklinde cevap vermiştir.²⁵

Osmanlı Arşivinde karga mücadelesine yönelik tespit edebildiğimiz en eski bilgi ve belge 1899 yılına aittir. Söz konusu sene Edirne halkının başı kargalarla belaya girmiştir. Belediye Başkanına göre otuz-otuz beş yıl önce de benzer bir hadise yaşanmıştır. 1860'lı yıllarda Tuna Vilayetinde yürütülen amansız mücadele karşısında daha fazla diremeyen Kargalar, Edirne'ye göç etmişlerdir. Edirne'yi yeni meskenleri haline getiren kargalar, kolay kolay yeni vatanlarını bırakmaya pek de niyetli değillerdi. Tarlalardaki ürünlere ve ağaç dallarındaki meyvelere verdikleri zarar, altından kalkılamaz boyutlara ulaştıkça kargalara karşı seferberlik başlatılmıştır. Kargalarla baş edemeyen Edirne Valiliği ve Edirne Belediyesi, vatandaşla iş birliği yapmaktan onları da kargalarla mücadeleye dahil etmekten başka çıkar yol bulamamıştır. Bu seferberlikte her bir vatandaşa düşen görev iki kargayı itlaf etmek ve teslim edecekleri ayaklarla bunu ispat etmektir. Başvurulan bu yolla kargaların vermiş oldukları zararın önüne geçilebilmesi mümkün olmuştur.²⁶

Otuz-otuz beş yıl önce yaşanan bu hadiseden sonra kargalar bir defa daha yoğun bir şekilde Edirne'de görülmeye başlamıştır. Vilayetin bazı yerlerinde oldukça fazla görülen kargalar, ekilmiş tohumları, büyüyüp gelişen ürünleri ve ağaçlardaki meyveleri yiyerek ahaliye çok büyük zarar veriyorlardı. Kargaların Bulgaristan ve Şarkî Rumeli havalisinde yürütülen silahlı mücadele nedeniyle Edirne'ye göç ederek burada toplanmaya başladıkları düşünülüyordu. Her geçen gün bölgedeki popülasyonu artan kargalarla mücadelede takip edilen ilk yol, yuvalarının bozularak

24 Ali Fuat Cebesoy, *Sınıf Arkadaşım Atatürk*, C. 1, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık (Cumhuriyet Gazetesinin Okuyucularına Armağanı), İstanbul 1997, s. 13-14. Şerafettin Turan, *Mustafa Kemal Atatürk*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2004, s. 22.

25 Falih Rıfki Atay, *Çankaya*, Bateş Yayınları, İstanbul 1998, s. 18.

26 BOA, *BEO*, 1297/97241, 6 Zilhicce 1316 (17 Nisan 1899).

yumurtalarının imha edilmesi olmuştur. Meclis-i İdare-i Vilâyet alınan bu kararlarla kargaların çoğalmasının ve verdikleri zararın önüne geçilmesini hedeflemiştir.²⁷ Nisan ayında alınan ve o gün için yeterli görülen²⁸ bu karardan yaklaşık dört ay sonra yani Ağustos ayında başvuruyla mücadele yönteminden istenilen sonucun elde edilemediği görülmüştür. Etkin bir sonuç alınamamasının nedeni, karga yuvalarının ulaşılması güç yerlerde ve yüksekliklerde olmasıydı. Kargayla mücadelede fenni bir tedbir olmadığı görüşündeki Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezâreti, öldürülen birkaç karganın tarla ve bahçe içlerine asılmasından başka bir çare önerememiştir.²⁹

Edirne’de kargalara karşı yürütülen mücadelede ortaya çıkan problemlerden biri de masrafları karşılayacak bir ödeneğin bulunmasında yaşanan güçlüklerdir. Kargaların tarımsal faaliyetlere verdiği zararlarla mücadele edilebilmesi için 10 bin kuruşa ihtiyaç duyuluyordu. Ülke genelinde zirai zararlılar arasında ilk sırada gelen çekirgeye karşı etkin bir mücadele yürütülmesi nedeniyle tarımsal ödeneklerde çekirge itlafi için 80 bin kuruştan fazla bir miktar ayrılmıştır. Bu nedenle 30 Temmuz 1903’te yayımlanan bir irâde ile kargalara karşı yürütülen mücadelede sarf edilecek meblağın, istihdam edilecek geçici memurların harcırahlarının zirai ödenek içerisindeki çekirge itlafi için ayrılan kısmından karşılanmasına karar verilmiştir.³⁰

Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde çekirge ve kargalara yönelik mücadelenin birlikte yürütüldüğü ancak çekirge mücadelesinin daha ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Öyle ki 1908 yılında Ziraat ve Zabıta-i Sıhıyye-i Hayvaniye İdaresi bütçesine göre yaşanabilecek çekirge ve karga istilasında kullanılmak üzere ayrılan 85 bin 400 kuruş çeşitli vilayetlerde yürütülen çekirge mücadelesi nedeniyle daha senenin başında büyük oranda harcanmıştır. Bundan dolayı Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezâreti, 22 Haziran 1908’de çekirge mücadelesinde kullanılmak üzere Ziraat Bankasının sülûsan temettuatı fazlasından bir defaya mahsus olmak üzere 50 bin kuruşun söz konusu çekirge ve kargalara karşı yürütülen mücadele için ayrılan tahsisata ilave edilmesini istemiştir.³¹ Tahsisatın artırılması talebinin arkasındaki esas neden Suriye, Adana, Beyrut, Halep, Bitlis ve Trablusgarp vilayetleri ile İzmit sancağında görülen çekirge istilasıydı.³² Tahsisat 85 bin 400 kuruş olmasına rağmen 1909 yılı Şubatına kadar söz konusu tahsisatın dışında fazladan 39 bin 46 kuruş harcama yapılmıştır. Çekirge itlafi için kullanılmak üzere Halep vilayetinin talebi 40 bin; çekirge ve fare itlafi için Diyarbakır vilayetinin talebi 100 bin; çekirge itlafi için Suriye vilayetinin talebi 20 bin kuruştur. Karga itlafi için ödenek talebinde bulunan tek vilayet Edirne olmuştur. Edirne vilayetinin talebi 67 bin 500 kuruştur. Bütün bu vilayetlerin taleplerinin toplam tutarı 227 bin 550 kuruş tutuyordu. Bu nedenle Meclis-i Vükelâ tarafından 11 Şubat 1909 tarihinde Ziraat Bankasının ziraata dair işlere mahsus olan sülûsan temettuatı fazlasından 300 bin kuruşun bir sonraki yıla ait ürünlerin zarar görmesinin önüne geçilmesi düşüncesiyle mevcut yıla ait tahsisata ilave edilmesine karar verilmiştir.³³ Bu kapsamda Edirne Vilayetinin karga itlafında kullanılmak üzere talepte

27 BOA, *DH.MKT*, 2189/106, 2 Zilhicce 1316 (13 Nisan 1899).

28 BOA, *DH.MKT*, 2193/88, 15 Zilhicce 1316 (26 Nisan 1899).

29 BOA, *DH.MKT*, 2231/40, 1 Rebiyülahır 1317 (9 Ağustos 1899).

30 BOA, *ŞD*, 532/57, 8 Rebiyülahır 1321 (4 Temmuz 1903). BOA, *İ.OM*, 9/24, 5 Cemaziyülevvel 1321 (30 Temmuz 1903). BOA, *BEO*, 2131/159792, 10 Cemaziyülevvel 1321 (4 Ağustos 1903).

31 BOA, *BEO*, 3344/250785, 28 Cemaziyülevvel 1326 (28 Haziran 1908). BOA, *BEO*, 3360/251958, 21 Cemaziyülahır 1326 (21 Temmuz 1908). BOA, *ŞD*, 1225/33, 9 Ramazan 1326 (5 Ekim 1908).

32 BOA, *BEO*, 3366/252443, 4 Recep 1326 (2 Ağustos 1908). BOA, *BEO*, 3381/253512, 26 Recep 1326 (24 Ağustos 1908).

33 BOA, *MV*, 124/65, 20 Muharrem 1327 (11 Şubat 1909). Edirne Vilayetinin tarımsal faaliyetlere zarar

bulunduğu 67 bin 500 kuruşun vilayete ulaştırılması için gerekli yazışmalar yapılarak³⁴ paranın 2 Mart 1909 tarihinde Ziraat Bankasının Edirne Şubesine havale edilmesi sağlanmıştır.³⁵ Gönderilen 67 bin 500 kuruş ile yürütülecek mücadele kapsamında köylerde köy bekçileri ve korucuları ile avcılara; şehir ve kasabalar civarında kargaların yoğun bulunduğu mahallerde “emin ve mutemet” kişilere silah kullanarak karga itlaf etme izni verilmesi böylece ortaya çıkabilecek istenmeyen kazaların önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Karga itlafında görev alan kişilere karga başına 10 para ödenecekti. Burada bir suistimale mahal bırakılmaması amacıyla on beş günde bir banka şube ve sandık meclislerinin içtimasında sayım yapılarak bir mazbata düzenlenmesi kararı alınmıştır.³⁶

1911 yılının ilk günlerinde genel olarak zirâ faaliyetlere özel olarak da bakla mahsulatına zarar veren kargaların itlafı için belediyece uygun yerlerde ve yahut belirlenecek mahallerde tüfek kullanmaya vakıf avcılar tayiniyle zararlarının giderilmesi yönünde Liva Umumi Meclisince bir karar alınması yönünde Ziraat Encümeni tarafından bir teklif ortaya konulmuştur. Ancak Çatalca Sancağı idare-i örfiyye altında bulunmasından ve sağda solda özellikle de mahalle aralarında silah atılması İdare-i Örfiyye Nizamnamesi hükümlerine mugayir olacağından Dahiliye Nezaretinden bu konuda izin istenilmiştir. 4 Ocak 1911’deki bu izin talebine Divan-ı Harb-i Örfi Riyaset-i Alisi ile yapılan görüşmelerden sonra Dahiliye Nezaretince 17 Ocak’ta verilen cevapta belediyece tayin edilecek kişiler tarafından kasaba dışındaki tarlalarda çifte av tüfekleriyle kargaların itlaflarına müsaade olunduğu bildirilmiştir. Bununla birlikte verilen iznin suistimal edilmesinin ve kötü örnek oluşturmasının önüne geçmek için kasaba dahilinde fazla silah atılmasına müsaade edilmemesi istenmiştir.³⁷

1916 yılında Edirneliler bir kez daha kargalardan muzdarip olmuşlardır. Ancak bu defa ellerinde kargaları ürkütüp kaçırmak veya vurup itlaf etmek için bir silahları bulunmuyordu. I. Dünya Savaşı’nın en sıcak günlerinde 20 Mayıs 1916’da Edirne Valisi Zekeriya Bey, Dahiliye Nezaretine göndermiş olduğu bir telgrafla Edirne’de her çeşit silahın toplanarak askeri nedenlerle İstanbul’a gönderilmiş olması nedeniyle kargalara karşı mücadele edemediklerinden yakınmıştır. Zekeriya Bey, mahsulü bitirmekte olan kargaların itlafı için barut ve 150 tane av tüfeğinin acil olarak gönderilmesini istemiştir.³⁸ Talep edilen barut ve silahın ulaştırılıp ulaştırılmadığını bilmiyoruz ancak Edirnelilerin mücadelesi sonraki yıllarda da devam etmiştir. 1917 yılı baharında Edirne’de kargalara karşı yeni tedbirlere başvurulmuştur. Geçmiş yıllarda uygulandığı anlaşılan bir usulle zirâ faaliyetlere büyük zarar veren kargaların itlafı ile yavru ve yumurtaların imhası yönünde ödüllendirme yöntemi takip edilmiştir. Bu doğrultuda itlaf edilen bir ana karga için bir kuruş, yavru karga için yirmi para, her bir yumurta için de on para ödül verilmesi kararlaştırılmıştır. İtlaf ettiği kargaları teslim etmek şartıyla ve yalnızca kargaların itlafı için kullanılmak üzere Vilayet Ziraat Müdürlüğüne isteyen avcı, korucu, çiftçi ve bekçilere barut temin edilmesi alınan kararlar

veren kargaların itlafı için talepte bulunduğu rakam Meclis-i Vükela mazbatasında 67 bin 550 kuruş olarak ifade edilirken Dahiliye Nezaretinden Sadarete gönderilen bir tezkerede 67 bin kuruş olarak geçmektedir. BOA, *DH.MKT*, 2765/66, 20 Safer 1327 (13 Mart 1909). Konuyla ilgili yazışmalar için bkz. BOA, *BEO*, 3492/261846, 24 Muharrem 1327 (15 Şubat 1909).

34 BOA, *DH.MKT*, 2765/66, 20 Safer 1327 (13 Mart 1909). BOA, *BEO*, 3514/263512, 25 Safer 1327 (18 Mart 1909)

35 BOA, *DH.MKT*, 2797/87, 10 Muharrem 1327 (1 Şubat 1909).

36 BOA, *DH.MKT*, 2797/87, 10 Muharrem 1327 (1 Şubat 1909).

37 BOA, *DH.İD*, 99/3, 13 Rebiyülahir 1329 (13 Nisan 1911).

38 BOA, *DH.ŞFR*, 520/57, 7 Mayıs 1332 (20 Mayıs 1916).

içerisinde yer almaktaydı. Geçmiş yıllarda bazı kazaların yaşanmasına sebep olan “*has barutun*” katiyen kullanılmaması ve hali hazırda var olanın da toplatılması istenmiştir. Alınan tedbirler içerisinde özellikle bekçilere av tüfeği verilerek yıl boyunca etkin bir şekilde çalıştırılmaları ve buna karşılık bir miktar ücret ve yahut mükafat verilmesi de yer almaktaydı.³⁹ Ancak tüm bu kararlılığa ve etkin mücadeleye rağmen istenilen neticenin alınamadığı görülmektedir. 2 Şubat 1918’de Edirne Valiliğinden Dahiliye Nezaretine gönderilen yazıda imkanlar dahilinde kargaların itlaf ve imhası için gerekli tedbirlerin alınarak uygulanmasına rağmen yeterli miktarda silah ve barut temininde yaşanan müşkülattan dolayı köylere istenilen düzeyde yardım edilemediğinden yakınılmıştır. Ancak yazıda her ne olursa olsun kargaların itlafı için muntazaman takibat yapılmakta olduğu özellikle ifade edilmiştir.⁴⁰

1918 yılı Temmuz ayında İstanbul’daki kargalarla mücadele etmek için kaza idare meclisince yürütülen itlaf faaliyetlerinin Ağustos ayı sonuna kadar tamamlanmasına ve bu durumun nahiyelere duyurulmasına karar verilmiştir. Ayrıca merkez için İdare Meclisi azalarından İbrahim Bey’in başkanlığında Ziraat Muallimi ve banka memurundan oluşan bir heyet oluşturulmuştur. Şehr-i Emaneti mıntıkası olarak addedilen ve kargaların yoğun bir şekilde bulunduğu Makriköy yani Bakırköy ve Ayastefanos halkının itlaf faaliyetlerinde bulunabilmeleri için Polisin de teşrikimesai yapması gerekliliği Makriköy Kaymakamlığına ifade ediliyordu. Hatta bu noktada İstanbul Valiliğince gerekli yardımın temin edilebilmesi amacıyla Polis Müdüriyet-i Umumiyesine gerekli tebliğin yapılabilmesi için Dahiliye Nezaretinden izin istenilmiştir. Buna bağlı olarak Temmuz ayı sonunda Polis tarafından mahzur görülmeyecek muayyen saatlerde ve talimat dairesinde karga itlafı için yardımcı olunması kararlaştırılmıştır.⁴¹

Cumhuriyet Türkiye’sinde Karga Mücadelesi

Cumhuriyet dönemi Türkiye’sinde Büyük Millet Meclisinin tarım ve ziraatla ilgili olarak ele aldığı ilk konulardan biri İzmir Mebusu Mustafa Rahmi Bey ile Burdur Mebusu Mustafa Şeref Bey’in yaban domuzlarının itlafı hakkında vermiş olduğu kanun teklifi olmuştur. Teklif sahiplerine göre ülke ziraatına büyük zarar veren yaban domuzlarına karşı uzun zamandır etkili ve genel bir mücadele yürütülmediği için sayıları oldukça artmıştır ve bu artış ziraattaki zararı da her geçen yıl daha da artırmaktadır. Söz konusu kanun teklifine göre ziraatla iştilal eden köy ve kasaba ahalisinden her hane sahibi çift başına her sene bir yaban domuzunu itlaf ederek hükümete teslim etmeye mecbur ediliyordu. Bunun için her hane sahibine yeterince barut, saçma ve kurşunu Hükümet ücretsiz bir şekilde sağlayacaktı. 26 Aralık 1923 tarihinde Meclis gündemine gelen beş maddelik bu kanun teklifi İktisat Encümeni tarafından başta zirai faaliyetlere zarar veren hayvanların yaban domuzlarından ibaret olmadığı gerekçesiyle ve diğer nedenlerle yeterli bulunmamış ve kapsamı genişletilerek yeni bir kanun teklifi hazırlanmıştır.⁴²

İktisat Encümeni tarafından on üç madde şeklinde hazırlanan yeni kanun teklifi “*Muzır Hayvanların İtlatı Hakkında Kanun*” başlığını taşımaktaydı. Teklifte zararlı hayvanlar ifadesi ile ayı, kaplan, sırtlan, kurt, tilki, çakal ve yaban domuzu ile İktisat Vekâletince zararlı olduğu görülen ve isimleri tespit edilecek diğer hayvanlar olduğu belirtilmiştir. Kanuna göre şehir,

39 BOA, *DH.İUM.EK*, 30/49, 15 Cemaziyülahır 1335 (8 Nisan 1917).

40 BOA, *DH.İUM*, 13/1, 17 Rebiyülahır 1336 (30 Ocak 1918).

41 BOA, *DH.İUM.EK*, 47/143, 19 Şevval 1336 (28 Temmuz 1918).

42 *TBMM Zabıt Ceridesi*, İ: 74, 26 Aralık 1339 (1923), C: 2, s. 473-474.

kasaba, köy ve köy mahiyetinde olan yayla ve çiftlik ahalisi tarafından hangi zararlı hayvanların ne miktarda itlaf edileceğine karar verme yetkisi mahalli hükümete aitti. Halk, hayvanı gerçekten öldürdüğünü hayvanın bir uzvuyla veya bir vesika ile ispata mecburdu. Ayrıca mahalli yönetimler muzır hayvanların itlafı için iklim şartlarına bağlı olarak silahlı kuvvetlerin yardımıyla süreklilik avları tertip etmekle mükellef tutulmaktaydı. İtlaf için gerekli silah ve mühimmatın nasıl temin edileceği, askeri kıtaların itlaf faaliyetlerine hangi durumlarda iştirak edecekleri, itlaf edilen domuzların kuyruklarının belediyeye teslimi halinde iki lira mükâfat verileceği, mükellefiyetlerini yerine getirmeyenlerden üç liradan on liraya kadar para cezası alınacağı, mükelleflerin 18-50 yaş aralığındaki erkekler olduğu, süreklilik avlarına iştirak etmeyen mükelleflere üç liradan beş liraya kadar nakdi para cezası uygulanacağı, cezayı ödemekten geri duranlara hapis cezası verileceği hususlarına da değinilmiştir.⁴³

Kanun teklifinin birinci maddesi müzakere edilirken söz alan Zonguldak Milletvekili Tunalı Hilmi Bey, isimleri açık bir şekilde belirtilen zararlı hayvanlara karganın da eklenmesini istemiştir. Tunalı Hilmi Bey'e göre Bulgarların yürüttükleri mücadele neticesinde kargalar, Balkanlar tarafını aşarak Edirne tarafından ve nihayet Çanakkale'den Anadolu'ya gelmekteydiler. Bilhassa Edirne'de karga sürülerinin kara bir bulut gibi tarlaların üzerinde dolaştıklarından bahsetmiştir. Tunalı Hilmi Bey'in bu önerisi tüm ısrarlarına rağmen encümenin kanun tekfinin dört ayaklı hayvanları kapsadığı şeklindeki itirazı üzerine Meclis tarafından kabul edilmemiştir.⁴⁴ Kanun teklifi hakkındaki müzakereler, 29 Aralık 1923'te tamamlanarak Meclis tarafından kabul edilmiş ve ardından da yürürlüğe girmiştir.⁴⁵

Daha Mecliste “*Muzır Hayvanların İtlafı Hakkında Kanun*” başlıklı yasa üzerinde müzakereler başlamadan evvel Çorum'da oldukça dikkat çekici bir hadise yaşanmıştır. Çorum'da artan ve tarımsal faaliyetlere büyük zarar veren karga popülasyonuna karşı Meclis-i Umumi-i Vilayet tarafından yapılmak istenilen mücadele Müftünün kargaların itlafının caiz olmadığı yönündeki fetvası nedeniyle daha başlamadan durmuştur. Meclis-i Umumi-i Vilayet, Ziraat Memurluğunun kargaların itlafıyla ilgili olarak vermiş olduğu müzekkereye şu kararı alarak cevap vermiştir: “*Kargaların itlafı hususunun tamim edilemeyeceği Müftülükten alınan fetvada münderic bulunması ve bu bahane ile herkesin şehir dahilinde silah atması gibi mahzur-i inzibati varid olması hasebiyle Meclis-i Umumi-i Livaca bu babdaki talep ve teklifin terviç edilmemiş olduğu beyan olunur.*” Çorum Müftüsünün vermiş olduğu fetva önce gazetelerde yer bulmuş ardından da Yenigün gazetesini takip eden Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey ve Antalya Mebusu Rahmi Bey'in vermiş oldukları iki ayrı soru önergesi ile Meclise taşınmıştır. Rahmi Bey, 5 Aralık 1923 tarihli soru önergesinde söz konusu fetva olayını hiçbir akliselimin kabul edemeyeceğini ve böyle bir fetvanın uygun görülemeyeceğini belirttikten sonra fetva hadisesinin gerçekten yaşanıp yaşanmadığını, eğer gerçekse Müftü hakkında nasıl bir muamele yapıldığı hakkında bilgi verilmesini Şeriye Vekaletinden istemiştir. Tunalı Hilmi Bey de aynı tarihli soru önergesi ile yaşanan bu hadise hakkında Şeriye Vekaletinin düşüncesinin ne olduğunu öğrenmek istemiştir.⁴⁶ Rahmi Bey ve Tunalı Hilmi Bey'in soru önergeleri Meclis gündemine gelmeden önce Muzır Hayvanların İtlafı Hakkında Kanun'un birinci maddesi müzakere edilirken muzır hayvanlar listesine karganın da eklenmesini

43 TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 74, 26 Aralık 1339 (1923), C: 2, s. 476-477.

44 TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 74, 26 Aralık 1339 (1923), C: 2, s. 479.

45 TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 76, 29 Aralık 1339 (1923), C: 1, s. 556.

46 Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0, 6-33-19.

öneren Hilmi Bey, konuşmasının bir kısmında gazetede okuduğu karga fetvası ve vermiş olduğu soru önergesine değinmişse de o gün herhangi bir karşılık bulamamıştı.⁴⁷

Her iki soru önergesi Meclis'in gündemine ilk olarak 5 Ocak 1924 tarihli oturumda gelmiştir. Şeriye Vekili Mustafa Fevzi Efendi'nin hazır bulunduğu oturumda soru önergeleri okunmuşsa da önerge sahipleri genel kurul salonunda bulunmadıkları için geri çekilmesine ve bir sonraki oturuma ertelenmesine karar verilmiştir.⁴⁸ Bu arada Şeriye Vekaletince Çorum Müftüsü görevinden azledilmiştir.⁴⁹ Tunalı Hilmi Bey'in soru önergesi 7 Ocak'ta Meclis gündemine tekrar gelmiş ve Şeriye Vekili Mustafa Fevzi Efendi sözlü olarak cevap vermiştir. Mustafa Fevzi Efendi'ye göre Çorum Müftüsü mütalaasında hatalıydı. Konuşmasında Müftünün azledildiğini söylemesi üzerine Milletvekilleri sıralarından bravo nidaları ve alkış sesleri ile “*Allah razı olsun*” şeklindeki şükran ifadeleri duyulmuştur. Bunun yanı sıra Isparta Milletvekili Hafız İbrahim Efendi ve bazı milletvekilleri azli doğru bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Mustafa Fevzi Efendi, konuşmasının devamında azil kararında haklı olduğunu Müftünün vermiş olduğu kararı Makam-ı İftâya da incelediğini onların da Müftünün kararını şer-i şerife mugayir bulduklarını belirtmiştir. Mustafa Fevzi Efendi'nin cevabından sonra söz alan Tunalı Hilmi Bey, Şeriye Vekiline teşekkürlerini bildirdikten sonra Müftünün mütalaasına göre hareket eden Çorum Meclis-i Umumisi üyelerine istifa edip etmeyeceklerini sormuştur.⁵⁰ Çorum Meclis-i Umumisinin istifa edip etmediğini bilmiyoruz ama kargaların meclis gündemine gelmeleri ve tartışmaların önemli bir objesi olma durumları ilerleyen yıllarda da devam etmiştir.

Yukarıda bahsedilen “*Muzır Hayvanların İtlafı Hakkında Kanun*” Meclis'te müzakere edilirken Tunalı Hilmi Bey'in isimleri sayılan zararlı hayvanlara karganın da eklenmesi önerisi reddedilmiş olsa da kanununun uygulanmaya başlamasıyla kargalar da mücadele edilen zararlı hayvanlar arasında zikredilmeye başlanmıştır. Örneğin 8 Şubat 1925 tarihli Meclis oturumunda Ziraat Vekili Hasan Fehmi Bey, zararlı hayvanlara karşı yapılan mücadeleler hakkında bilgi verirken itlaf edilen hayvanlar arasında 199 bin karganın bulunduğunu belirtmiştir.⁵¹ Ziraat Vekaletinin 1943 malî yılı bütçesi raporunda 59 vilayette 40 bin domuz öldürülmüşken 2.524 karganın itlaf edilmiş olması, kargaların vermiş oldukları zararlara dikkat çekilerek, az bulunmuş ve bu yöndeki çalışmalara hız verilmesi gerekliliğine değinilmiştir.⁵²

14 Nisan 1927 tarihli Meclis oturumunda Bozok Milletvekili Süleyman Sırrı Bey, Ziraat Vekili Sabri Bey'e karakargaların tohumları yediklerini belirterek Ankara civarında da çok sayıda karga görüldüğünü bu nedenle Ziraat Vekaletinin kargalara yönelik şiddetli bir mücadele yürütmeyi düşünüp düşünmediğini sormuştur. Ziraat Vekili Sabri Bey'in Vekaletin bu konuda mütereddit olduğunu ifade etmesi üzerine Süleyman Sırrı Bey, “*Müftüden fetva alacak değil ya efendim.*” şeklinde karşılık vermiştir. Bunun üzerine Sabri Bey, tereddütlerinin karganın yararlı mı zararlı mı

47 TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 74, 26 Aralık 1339 (1923), C: 2, s. 479-480.

48 TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 79, 5 Ocak 1340 (1924), C: 1, s. 673. “Kargalara Dair Şeriye Vekâletinden Bir Sual Takriri”, *Yenigün*, 6 Kânunusani 1340, s. 3.

49 “Çorum Müftüsünün Azli”, *Yenigün*, 7 Kanunusani 1340, s. 3.

50 TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 80, 7 Ocak 1340 (1924), C: 1, s. 705-707. “Meclis Şeriye Vekilini Şiddetle Alkışladı -Türkiye Cumhuriyeti'ne Çok Layık Bir Şeriye Vekili-”, *Yenigün*, 8 Kanunusani 1340, s. 1.

51 TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 50, 8 Şubat 1341 (1925), C: 1, s. 215.

52 Rapor Mardin Mebusu Rıza Erten tarafından kaleme alınmıştır. TBMM Zabıt Ceridesi, D: VII, C: 2, 24.5.1943, s. 243.

olduğu hususunda yaşadığını ve konuya bilimsel yaklaşılması gerekliliğini şu ifadelerle izah etmeye çalışmıştır: “Kargalar muzır mıdır, nafi midir? Bunu anlamak için on bin karganın midesinde hem tohum zamanı hem de tohum yemeyip de böcek yediği zaman tetkikat yapılmıştır. Bu böceklerin imha ettiği tohum ele alınır ve karganın imha ettiği tohum ele alınırsa görülür ki karganın yediği tohum karganın yediği böceklerin yediği tohumdan azdır.” Ziraat Vekilinin kargaların tohumlardan ziyade tohumları yiyen böcekleri yediklerini dolayısıyla zarardan çok faydalarının olduğunu ifade etmeye çalıştığı konuşması Biga Milletvekili Şükrü Bey’in “Kargaların meyvelere zararı vardır.” sözleriyle kesilmişse de Ziraat Vekili konuşmasının devamında ilmin öneminden bahsettikten sonra sözlerini “Ziraatta ilim demek işte bunlara varıncaya kadar tevekküldür. Tohumun miktarı nedir, böcek miktarı nedir, o böceğin yaptığı tahribatı bugün Avrupa uleması on senedir tetkik ediyor. Ben istatistikleri gördüğüm zamanda hayrette kaldım. Bana Profesörler dediler ki daha kararımızı veremedik, fakat tetkikatımız neticesinde bir karga beslemeye ziraat noktazarından mecbur oluyoruz. Mamafih böyle olmasına rağmen ben Beyefendinin arzuları veçhile karga mücadelesine devam etmekteyim.” şeklinde tamamlamıştır.⁵³ Sabri Bey’in bu izahatı ekolojik denge içerisinde karganın mevcudiyetinin ne kadar elzem olduğu gözetilerek bir mücadele yürütüldüğü şeklinde değerlendirilebilir.

Tarım zararlılarına karşı yürütülen mücadeleye dair bazı istatistik bilgileri zaman zaman gazetelere yansımıştır. Kastamonu’nun Tosya ilçesinde 1928 yılında 860 domuz, 7.458 karga, 499 da diğer vahşi hayvanlar itlaf edilmiştir.⁵⁴ Dikkat çekici bir şekilde itlaf edilen karga sayısı diğer itlaf edilen hayvanların katbekat üstündedir. Bu durum 1928 yılında Tosya’nın büyük bir karga istilasına uğramış olması olasılığını akıllara getirmektedir.

Karga itlafında avcılar önemli bir rol üstlenmiştir. Ankara Avcılar Kulübünün 24 Haziran 1929 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesi aracılığıyla yapmış olduğu duyuruyla bir “karga günü” yapılarak Ankara’nın çeşitli yerlerine gruplar halinde gidilerek karga itlafı yapılacağı ve sonrasında itlaf edilen kargalar hakkında ziraat idaresine bilgi verileceği ilan edilmiştir.⁵⁵ Kulüp, 1 Temmuz’da yapmış olduğu ikinci bir duyuru ile karga gününün çok sayıda karga bulunduğu söylenen Beynam’da yapılacağını, düzenlenecek etkinlik hakkında Ziraat idaresince jandarmaya bilgi verildiği ni bildirilmiştir. Ayrıca, mücadele günü için isme yazılı vesikalar düzenleneceği, katılmak isteyen avcılardan hem etkinliğin düzenleneceği günü ve yeri öğrenmek hem de vesikalarını almak için bir an evvel kulübe müracaat etmeleri istenmiştir.⁵⁶ 5 Temmuz’da düzenlenen karga mücadelesi her ne kadar itlaf edilen karga miktarı belirtilmemişse de başarılı bir şekilde tamamlanmış ve bunu diğer etkinlikler takip etmiştir.⁵⁷

Karadeniz bölgesi halkı da kargalardan oldukça muzdariptir. 1929 Eylül’ünde hava sıcaklıklarının gölgede 36 santigrat dereceye ulaştığı Rize’de halk, denize girerek serinlemenin bir hal çaresini bulmuşsa da bahçelere musallat olan kargalarla daha çetin bir mücadeleye girmek zorunda kalmıştır. Halkı buram buram terleten sıcak havalar ekinlerin yeşermesi için elzemdi

53 TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 53, 14 Nisan 1927, C: 1, s. 156.

54 “Tosyada”, Hâkimiyet-i Milliye, 28 Kanunusani 1929, s. 4.

55 “Ankara da av haberleri”, Hâkimiyet-i Milliye, 24 Haziran 1929, s. 4.

56 “Karga Gününe Hazırlık”, Hâkimiyet-i Milliye, 1 Temmuz 1929, s. 7.

57 “Karga Mücadelesi”, Hâkimiyet-i Milliye, 10 Temmuz 1929, s. 7.

elbette kargalar tohumları kendi hallerine bırakırsa...⁵⁸ Rize’de kargaların tarlalara ve bahçelere musallat oldukları özellikle de yeni ekilen tohumlar için bir tehdit oluşturuyor olmaları gazetelere yansımışsa da sonrasında neler yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmıştır.

Bir fikir vermesi ve mukayese yapılmasını temin edebilmek için belirtmek gerekir ki aynı dönemde Avrupa ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri’nde de kargalara karşı benzer mücadeleler yürütülmüştür. Akşam gazetesinin 24 Haziran 1929 tarihli nüshasındaki “*Karga avcısı şampiyonu!*” başlıklı haberden anlaşıldığına göre Fransızlar kargalarla mücadeleye halkı teşvik etmek amacıyla para ve unvan ödüllü bir yarışma düzenlemişlerdir. Yarışmanın kazananı Lui Herbert isimli on yedi yaşındaki genç olmuştur. Ağaçlara çok iyi tırmanan Herbert, 30 Mayıs’tan 12 Haziran’a kadar geçen on üç gün içerisinde 1.306 karga yavrusunu itlaf ettiği gibi 873 karga yumurtası imha etmiştir. Yarışmanın sonunda “*karga avcısı şampiyonu*” olan Herbert’e para ödülü verilmiştir.⁵⁹ 9 Kasım 1934 tarihli Akşam gazetesinde yer alan “*Cokeyin avcılığı*” başlıklı haberde Dünya Ekonomik Buhranı nedeniyle işsiz kalan Amerikalı bir jokeyin karga avcılığı yoluyla geçimini nasıl temin ettiği bilgisine yer verilmiştir. Kansas eyaletinde itlaf edilecek her bir karga için 10 sent ödeneceğini öğrenen jokey, karga avcılığına başladığı ilk gün 207 karga vurmuştur. İşi ileri götürmeye karar veren jokey, mitralyöz benzeri bir silah kullanmaya başlamıştır. Bu şekilde kısa sürede 40.000 karga vurmuştur. Eski jokey on beş yirmi gün içerisinde 4.000 dolar kazanmıştır. Jokey bu yolla zengin olmayı ümit ederken tahsisatın bitmesi üzerine avı sonlandırmak zorunda kalmıştır. Ancak kazandığı para ile bir iki sene boyunca geçinebilme imkânı bulmuştur.⁶⁰ Kargalarla ilgili bir başka dikkat çekici hadise Kanada’nın Findlater isimli yerleşim biriminde yaşanmıştır. Artan karga popülasyonu halkı ikiye bölmüş ve karşı karşıya getirmiştir. Bir taraf kargaların yararlı olduğunu dolayısıyla himaye edilmesini savunurken diğer taraf, kargaların zararlı olduklarını dolayısıyla itlaf edilmeleri gerektiğini düşünüyordu. Beldenin yarısı kargaların derhal imhasını isterken diğer yarısı da resmen himayesini istemiştir. Öyle ki taraflar gürültülü mitingler yapmış ve nümayişler esnasında çok ciddi arbedeler yaşanmıştır. Konu beldenin sağlık kuruluna taşındığında doktorlar, kargaların aleyhine karar vererek itlaf edilmeleri gerekliliği yönünde rapor vermişlerdir. Bu rapor üzerine Belediye Başkanı kargaların avlanmasına izin vermiştir. Bunun üzerine itlaf yanlıları ellerinde silahlarla kargaları avlamaya çıkarken himaye yanlıları da silahlarını doldurarak kargaları müdafaaya hazırlanmışlardır. Halkın çatışmasına fırsat vermek istemeyen itlaf yanlısı Belediye Başkanı ilginç bir yola başvurmuştur. Yakalattığı 150 karganın ayaklarına numaralı plakalar bağlatıp salıverilmelerini sağlamıştır. Kargaların ayaklarına bağlanan plakalar, piyango numaralarıydı ve her bir numaraya 50 ila 150 dolar isabet edecekti. Görev bu kargaları öldürüp numarayı belediyeye getirmektir. Başlayan bu uygulama ile halk derhal silahlara sarılarak kargalara karşı “*harp*” başlatmıştır. “*Kargayı sevenler doları kargadan çok sevdikleri için onlar da tüfeğe*” sarılmışlardır. Kısa bir zaman içerisinde 75.000 karga öldürülmüş ve mesele bu şekilde kapanmıştır.⁶¹

1929 yılının sonlarında İstanbul çevresinde karga sürülerinin arttığı gözlenmiştir. Bundan dolayı şehirde kargalara karşı bir mücadele başlatılmasına karar verilmiştir.⁶² Ancak kargalara

58 “Rizede sıcaklar Karga ve yaban domuzları tahribat yapıyor”, *Akşam*, 9 Eylül 1929, s. 2.

59 “Karga avcısı şampiyonu!”, *Akşam*, 24 Haziran 1929, s. 6.

60 “Cokeyin avcılığı”, *Akşam*, 9 Kasım 1934, s. 6.

61 “Kargalar cengi”, *Akşam*, 10 Kânunusani 1937, s. 5.

62 “Karga mücadelesi başlıyor”, *Vakit*, 2 Kânunuevvel 1929, s. 3. “Emanet İstikrazı”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 2

karşı yürütülen bu mücadelede idarelerin tam bir serbesti ile hareket ettiğini söylemek mümkün değildir. Esas olarak hiçbir karganın öldürülmemesi düşüncesindeki Hayvanları Himaye Cemiyeti karga mücadelesine muhalif idi. Karga cinslerinin birkaç kısma ayrıldığını belirten Cemiyet, karakargaların zararlı ve itlafının caiz olduğunu ifade ederken diğer kargaların ise ziraata faydalı olduğunu bu nedenle itlaf edilmemeleri gerektiği görüşündeydi. Cemiyetin bu açıklaması Vakit gazetesinde biraz da alaycı bir ifadeyle “*Açık renkli kargalara müjde!*” şeklinde haberleştirilmiştir.⁶³

1930 yılının sonlarına doğru kargadan muzdarip olan bir başka bölge halkı Büyükada yaşayanları idi. Büyükadalıların kargadan şikayetleri tarımsal faaliyetlere verdiği zarardan ziyade sıhhi endişelere dayanmaktaydı. Ada halkı Akşam gazetesine göndermiş oldukları mektuplarında (Gazetedeki imlaya müdahale edilmemiştir.) “*Son günlerde adamıza bir karga akınıdır başladı. Bu hayvanlar sürü halinde Adanın üzerinde dolaşıyorlar ve köşkerin damları üzerine tünüyorlar. Bu suretle kargalar damları saçakları su oluklarını pisletiyorlar. Yagan yağmurlar oluklardan bu pislikleri sürükleyerek sarnıçlara götürüyor. Bu muzir hayvanlar bu yüzden Ada halkının sıhhatini tehdit etmektedir. Belediyenin nazarı dikkatini celbederiz...*” ifadeleriyle seslerini duyurmaya çalışmışlardır.⁶⁴

Benzer bir durum İstanbul şehir merkezinde de yaşanmıştır. 1932 yılının Mart ayında Ayasofya Meydanındaki büyük ağaçlara karga sürüleri konmaya ve meydanı kirletmeye başlamıştır. Kargaların yarattığı bu rahatsız edici durum karşısında İstanbul Belediyesince kargaların itlafına yönelik çalışmalar yapılmasına karar verilmiştir.⁶⁵ Eminönü Kaymakamlığı, 6 Nisan 1932 tarihinde gazetelere birer tezkere göndererek sokakları kirleten kargalar için silah kullanılacağını duyurmuştur. Bu tezkere üzerine İstanbul gazetelerinden biri Savcılığa müracaat ederek şehirde silah atılmasının kanuni bir mahzurunun olup olmadığını sormuştur. Soruya Savcılık, Eminönü Kaymakamlığının bu teşebbüsünden haberdar edilmediklerini ve her ne suretle olursa olsun silah atmanın kanuni ahkama muhalif olduğundan silah atılmasına teşebbüs olunması durumunda mütecasirleri hakkında kanuni takibat yapılacağı şeklinde cevap vermiştir. Savcılığın bu açıklaması kendisine sorulan Vali Muavini Fazlı Bey, kargaların zararını ortadan kaldırmak için itlaf edilmelerinin gerekli olduğunu, kanunlar dairesinde her türlü tedbire başvurulabileceğini ve bu kapsamda silah da kullanılabileceğini belirtmiştir. Fazlı Bey’e göre silah kullanmanın suç kısmı varsa Savcılığın takibat hakkı da tabii ve inkâr edilemezdir. Ayrıca Fazlı Bey’e göre Kaymakamlar yetki ve sorumluluklarının farkında olan kişiler olduğu için önceden teferruata ait emirlerle hareketlerinin kısıtlanması doğru olmayacaktır.⁶⁶ Valilik ve Savcılık arasında çıkan bu ihtilaf, Savcılığın beyanatının yanlış anlaşılmasından kaynaklanmıştır. Savcılık gazeteye göndermiş olduğu bir tezkere ile sokakta silah atmanın kanunen yasaklanmış olduğunu ancak kanunda zaruret halinde silah kullanılabilceği hakkında ayrıca bir kayıt bulunmadığını bildirerek konuya açıklık getirmeye çalışmıştır.⁶⁷

Kânunuevvel 1929, s. 3.

63 “Açık renkli kargalara müjde!”, *Vakit*, 11 Kânunuevvel 1929, s. 3.

64 “Adaya büyük bir karga akını başladı”, *Akşam*, 28 Teşrinievvel 1930, s. 8.

65 “Ayasofyadaki kargalar”, *Akşam*, 15 Mart 1932, s. 4.

66 “Karga meselesi!”, *Vakit*, 7 Nisan 1932, s. 1.

67 “Kargalar”, *Vakit*, 8 Nisan 1932, s. 3.

İstanbul Belediyesi, kargalarla mücadelede ödüllendirme yöntemine başvurmuştur. Akşam gazetesinin 19 Ocak 1933 tarihli nüshasında yer alan “*Bir kargaya 25 kuruş!*” başlıklı haberdan anlaşıldığı kadarıyla belediyeye götürülen her bir karga başı için 25 kuruş ödeme yapılmıştır. Ayrıca kargalar itlaf edilirken silah kullanılıyordu.⁶⁸ Gazete haberlerini okuyan heveskâr avcılar, bu durumdan istifade ederek kazanç çıkarmanın yoluna düşmüşlerdir. Ancak bazıları için işler çok da yolunda gitmemiştir. Akşam gazetesinin okuyucu mektuplarına yansıdığı kadarıyla gazetelerde belediyenin her vurulan karga için 25 kuruş verdiğini okuyan bir avcı, bu fırsatı kaçırmak istemeyerek doğruca Beyoğlu belediyesine gider. Haberi belediyedeki odacılardan birine sorduğunda haberi olmadığı cevabını alır. Bunun üzerine Muhasebeciyle görüşür ondan da belediyenin o kadar zengin olmadığı şeklinde bir yanıt almıştır. Karga vurmak ve bu suretle para kazanmak isteyen çaresiz avcı, durumunu bu şekilde dile getirdikten sonra gazeteye şu soruyu sormuştur: “*Vurduğum kargaları acaba doğrudan doğruya belediye reisi Muhiddin beye mi götüreyim?*”⁶⁹

Anadolu'nun bir başka köşesi Erzurum'da 1933 yılında son senelerde artan karga popülasyonunun ekinlere aşırı derecede zarar vermesi üzerine itlaf yoluna gidilmesine karar verilmiştir. Bu kapsamda 20 ilâ 60 yaş arasındaki her erkek iki karga öldürmek veya öldürtmekle mükellef tutulmuştur. Bu zorunluluğun dışında mahalli idareye teslim edilen her bir karga başına beş kuruş, yumurtasına yirmi para ödenmiştir. Kararın alınmasından sonraki bir hafta içerisinde 1.073 karga itlaf edilmiştir.⁷⁰

Mahalli idarelerin karga itlafını teşvik için ödül veriyor olması suistimalleri de beraberinde getirmiştir. Bu suistimallerden bir tanesi Bandırma'da yaşanmıştır. Bandırma'da ekinlere zarar veren kargalara yönelik başlatılan mücadele ile herkes bir çift karga ayağı getirmekle mükellef tutulmuştur. Getirmeyenlere ise ceza verilmesine karar verilmiştir. Bu mükellefiyet üzerine şehrin sokaklarında başı fötr şapkalı omuzunda çifte asılı bir şekilde erkekler dolaşmaya ve sık sık silah sesleri duyulmaya başlanmıştır. Bandırma'da itlaf edilen kargaların ayakları istenirken civar kazalarda başının isteniyor olması fırsatçıları harekete geçirmiştir. Bandırma'dan ayaksız kargaları toplayıp diğer kazalardaki başsız kargalarla değiştirerek bu işin ticaretini yapmaya başlamışlardır. Bandırma'ya getirmiş oldukları bir çift karga ayağını 25 kuruşa kadar satmışlardır.⁷¹ Benzer bir olay 1935 yılında Karaman'da yaşanmıştır. Belediye, başlattığı mücadelede kapsamında mükellefleri bir karga öldürerek belediyeye teslim etmekle zorunlu kılmıştır. Herkes avcı olamayacağı için mükellefiyetlerini yerine getirmek isteyen insanlar, 25 kuruş karşılığında çarşıdan karga satın alarak belediyeye teslim etmeye başlamışlardır. Hatta bazı insanlar bu ticareti mevcut işlerinden daha karlı buldukları için karga avcılığına başlamışlardır.⁷²

Kargayla mücadelede zaman zaman süre avına da başvurulmuştur. 1933 yılının Haziran ayında Adana'ya bağlı Karaisalı kazasında yapılan süre avında 250 karganın yanı sıra 125 domuz, 100 çakal, 70 tilki, 26 kurt, 50 porsuk, 150 köstü, 300 fare ve 15 sırtlan itlaf edilmiştir.⁷³ Aralık 1933'te Şile'de yapılan süre avında 16 domuz, 37 çakal, 7 tilki, 3 gelincik, 1 porsuk,

68 “Bir kargaya 25 kuruş!”, *Akşam*, 19 Kânunusani 1933, s. 5.

69 “Karga vurmak istiyorum fakat...”, *Akşam*, 29 Kânunusani 1933, s. 9.

70 “Bir karga başı beş kuruş!”, *Akşam*, 18 Mayıs 1933, s. 6.

71 “Karga mücadelesinden istifade yolunu bulan açık gözler!”, *Akşam*, 16 Haziran 1933, s. 6.

72 “Yeni bir ticaret”, *Akşam*, 21 Mayıs 1935, s. 3.

73 “Süre Avı”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 27 Temmuz 1933, s. 2.

141 karga ve 12 yırtıcı kuş itlaf edilmiştir.⁷⁴ Yapılan sürekl avlarında en fazla kargaların itlaf edilmiş olması oldukça dikkat çekicidir. Giresun’da zararlı hayvanlarla mücadeleyi sağlıklı bir şekilde yürütebilmek için Vali önderliğinde bir mücadele heyeti kurulmuştur. 2 Şubat 1934’te İkinci Piyade Alayından askerlerin katılımıyla il genelinde gerçekleştirilen sürekl avı sonunda 489 domuz, 12 kurt, 3 ayı, 20 çakal, 30 porsuk ve 50 karga itlaf edilmiştir.⁷⁵

Tekirdağ’da artan karga popülasyonuna karşı 1935 yılında amansız bir “savaş” başlatılmasına karar verilmiştir. İlin hemen her yerinde sürüler halinde çoğalan ve o nispette zarar ve ziyana sebebiyet veren kargalara karşı bir mücadele başlatılması kaçınılmaz hale gelmiştir. Kargaların tüfekle vurulmaları, yumurtalarının kırılması ve yuvalarının bozulması şeklinde gerçekleştirilecek mücadeleye yasa gereğince 18-50 yaş aralığındaki erkeklerin katılması bir zorunluluktur. Alınan karara göre her mükellef iki karga başı veya beş karga yumurtasını idareye teslim etmek zorundaydı. Mücadeleye iştirak etmeyen veya mükellefiyetini tam olarak yerine getirmeyenlere kanuni hükümler uygulanacaktı.⁷⁶ Tekirdağ’da başlatılan bu “karga savaşı” ile beş gün içerisinde 515 karga itlaf edilmiştir.⁷⁷ “Savaş” sonunda 12.165 karga yumurtası, 20 karga yavrusu itlaf edilmiştir.⁷⁸ Tekirdağlılar, 1935 yılındaki bu büyük çaplı mücadeleyi sonraki yıllarda da sürdürmek zorunda kalmışlardır. 1938 yılının ilk günlerinde bir kez daha “karga mücadelesi” başlatılmış; 18-50 yaş aralığındaki her erkek 15 Şubat 1938 tarihine kadar bir karga öldürmekle mükellef tutulmuştur. Alınan bu karar, Tekirdağ’ın bütün köy, nahiye ve kazalarına bildirilerek topyekûn bir mücadele yürütülmeye çalışılmıştır.⁷⁹

Osmanlı döneminde Edirne ve çevresinde kargaya karşı yürütülen mücadele Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Öyle anlaşılıyor ki uzun yıllardır Edirne’de yürütülen mücadeleden tam bir sonuç almak mümkün olmamış, bilhassa 1930’lu yıllar boyunca çeşitli zamanlarda halk karga itlafına teşvik edilmiştir. 1930 yılında Vilayetin tamamında başlatılan ve yürütülen yoğun mücadeleden özellikle çiftçiler oldukça memnun kalmışlardır.⁸⁰ Gazetelere yansıdığı kadarıyla 1936 yılında yürütülen mücadele,⁸¹ 1938 baharında tekrar edilmiştir. Şubat 1938’de başlatılan mücadele kapsamında herkes bir karga başını ilgili idareye teslim etmekle mükellef kılınmıştır. Ayrıca mükellefiyetini yerine getirmeyerek mücadeleye zamanında iştirak etmeyenlere 6 lira para cezası verilmesi mücadele kapsamında alınan kararlardan biriydi.⁸²

1937 yılında İstanbul Ziraat Müdüriyeti tarafından gazeteler aracılığıyla karga itlafına yönelik bir duyuru yapılmıştır. Avcılara şehir içerisinde silah atmalarına izin verileceği ve öldürdükleri her bir karga için beş kuruş ödeme yapılacağı; karga öldürmek isteyen avcılara vesika verileceği için Ziraat Müdürlüğüne müracaat etmeleri ilan edilmiştir.⁸³ İstanbul Ziraat Müdürlüğü’nün

74 “Sürekl Avları”, *Vakit*, 16 Ocak 1934, s. 8.

75 “Giresunda mızır hayvanla mücadele”, *Vakit*, 7 Şubat 1934, s. 5.

76 “Kargalara karşı Tekirdağında ciddî bir savaş başlıyor”, *Akşam*, 6 Mart 1935, s. 6.

77 “Karga savaşı”, *Akşam*, 20 Mart 1935, s. 6.

78 “Zararlı hayvanlarla mücadele”, *Akşam*, 22 Haziran 1935, s. 6.

79 “Karga mücadelesi”, *Akşam*, 24 Kânunusani 1938, s. 6.

80 “Edirne’de Karga Mücadelesi”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 17 Nisan 1930, s. 3.

81 “Kargalarla Mücadele”, *Kurun*, 27 Nisan 1936, s. 7.

82 “Edirne’de karga mücadelesi”, *Akşam*, 2 Nisan 1939, s. 7.

83 “İstanbul Ziraat Müdüriyetinden”, *Akşam*, 9 Mart 1937, s. 13. Söz konusu ilan daha sonraki günlerde de gazetede yer almıştır. “İstanbul Ziraat Müdüriyetinden”, *Akşam*, 12 Mart 1937, s. 10. “İstanbul Ziraat Müdüriyetinden”, *Akşam*, 15 Mart 1937, s. 10.

şehir içerisindeki kargalara karşı başlattığı mücadeleyi Hasan Kumçayı, *Kurun* gazetesindeki köşesine taşımıştır. Kumçayı, kırsal alanda başlatılan mücadeleyle şehir merkezine hücum ettiğini belirttiği kargaların “*zekâ ve düşünce itibarıyla hemen hemen insanlardan farksız*” olduklarını, “*büyük şehirlerin içerisinde emniyet ve asayişin kırlardan ziyade olduğunu*” anladıklarını biraz da müstehzi bir şekilde ifade eder. Yazar, yazısını “*Şehir dışında avcılarını görünce içeriye giren bu zeki hayvanlar yarın burada silahla karşılaşınca kim bilir nasıl bir mukabele tedbiri alacak?*” sorusuyla tamamlamıştır.⁸⁴ 1937 yılının bahar mevsiminde İstanbul’da yürütülen kargayla mücadele kırsal alanda da yapılmaya devam etmiştir. Bu çerçevede şehir dışında karga öldürmek isteyen mükelleflere il ziraat idaresince silah ve fişek dağıtımı yapılmıştır.⁸⁵ Ertesi yıl bahar aylarında İstanbul Ziraat Müdürlüğü şehirde artan kargalara karşı yeni bir mücadele başlatmıştır. Yeni yılda mücadelenin yöntemi ve mükafat miktarı da değişmiştir. Buna göre sabah sekizden akşam güneş batıncaya değin şehrin kalabalık olmayan yerlerinde tüfek kullanılabilirdi. Ayrıca itlaf edilen her bir karga için Ziraat Müdürlüğü 10 kuruş vermiştir.⁸⁶

1938 baharında başlatılan bu mücadele kapsamında bir haftalık süre içerisinde Vilayet Ziraat Müdürlüğüne 170 karga teslim edilmiştir.⁸⁷ İlerleyen günlerde gazetelere yansıyan haber ve şikayetlere bakılırsa “*karga mücadelesi*” yeterince etkili olmamıştır. İstanbul civarındaki bağ, bahçe ve sayfiyelerde bulunanların karga seslerinden dolayı uyuyamamaktan muzdarip oldukları, bu sakil sesli kuşların yalnız uykuya değil ziraata da büyük zarar verdiği hususu gazetelerde dile getirilen konulardan olmuştur. Yapılan mücadelenin yetersizliği de üzerinde durulan hususlardan biriydi. Yapılan mücadelenin süreklilik göstermemesi ve verilen bir yıllık aranın geçmiş yıllardaki faaliyetlerin de semeresiz kalmasına neden olduğu dikkat çekilen önemli hususlardandı.⁸⁸

İstanbul Ziraat Müdürlüğünün başlatmış olduğu kampanya istenmeyen hadiselerin yaşanmasını da beraberinde getirmiştir. Kartal’da Halil Sivri isimli bir vatandaş karga öldürmeye çalışırken kullandığı silahın namlusundan çıkan kurşunla bacağını yaralanmıştır. Halil, Haydarpaşa Numune Hastanesinde tedavi altına alınırken durumun tahkik edilmesi için de Kartal’daki kolluk kuvvetlerine ve adliyeye haber verilmiştir.⁸⁹

Marmara bölgesinin önemli yerleşim birimlerinden Gemlik’te de 1938 yılında kaza ziraat dairesi ekili ve dikili alanlara musallat olan, bina saçaklarına yuva yaparak evleri tahrip eden kargalarla mücadeleye karar vererek köylü, şehirli bütün halkı bu mücadeleye davet etmiştir. 18 yaşından 50 yaşına kadar olan bütün erkekler birer tane karga başını muhtarlarca teslim etmekle mükellef kılınmıştır. Halk, ökse, fak, tuzak ve av tüfeği gibi avcılıkta kullanılan aletlerle kargaları itlaf etmeye çalışmıştır.⁹⁰ 1948 yılının yaz aylarında Balıkesir’de karga yoğunluğu oldukça rahatsız

84 Hasan Kumçayı, “Günlerin Peşinden: Karga Harbi”, *Kurun*, 2 Mart 1937, s. 2.

85 “İstanbulda ziraat vaziyeti normal”, *Kurun*, 29 Mart 1937, s. 3.

86 “İstanbul vilâyeti ziraat müdürlüğünden”, *Akşam*, 12 Mayıs 1938, s. 13. “Şehirde Karga Mücadelesi”, *Kurun*, 14 Mayıs 1938, s. 5. “İstanbul vilâyeti ziraat müdürlüğünden”, *Akşam*, 15 Mayıs 1938, s. 16. “İstanbul vilâyeti ziraat müdürlüğünden”, *Akşam*, 18 Mayıs 1938, s. 11. “İstanbul Vilâyeti Ziraat Müdürlüğünden”, *Tan*, 16 Mayıs 1938, s. 12.

87 “Kısa Haberler”, *Kurun*, 20 Mayıs 1938, s. 2.

88 “Karga bolluğu”, *Akşam*, 29 Haziran 1938, s. 1.

89 “Karga öldürmeğe çalışırken yaralanmış”, *Akşam*, 9 Haziran 1938, s. 4. “Karga Vurayım Derken..”, *Kurun*, 9 Haziran 1938, s. 10.

90 “Karga mücadelesi”, *Akşam*, 15 Haziran 1938, s. 5.

edici boyutlara ulaşmıştır. Sabahları tarla ve bağlara giderek mahsullere zarar veren kargalar, akşama doğru da sürüler halinde şehir üzerinde dolaşarak servi ve diğer ağaçlara konarak şehir halkına rahatsızlık vermiştir.⁹¹

İstanbul'da yayımlanan Münakaşa gazetesinin 6 Aralık 1939 tarihli nüshasında yer alan bir habere göre domuz, kurt, çakal, tilki, ayı ve yabani kediyle birlikte muzır hayvanlar listesinde bulunan kargayla mücadele çerçevesinde son bir yıl içerisinde İstanbul ve çevresinde 1.315 karga itlaf edilmiştir. Habere göre itlaf edilen hayvanlar arasında 691 domuz, 335 çakal, 191 tilki, 79 kurt, 4 ayı ve 5 kedi bulunuyordu. Görüldüğü üzere en fazla itlaf edilen hayvan karga olmuştur ki rakamın bu kadar yüksek olmasının arkasındaki esas neden verilen para ödülüydü.⁹² 1940 yılı başlarında İstanbul'da kargayla mücadelenin yeni adresi Üsküdar olmuştur. Muzır Hayvanlarla Mücadele Nizamnamesine bağlı olarak halk karga öldürmeye davet edilirken bu sorumluluğu yerine getirmeyenlere para cezası verileceği duyurulmuştur. Üsküdar'da şehir içerisinde karga bulup öldürmek oldukça müşkül olduğundan halk bu durumdan şikâyet etmeye başlamıştır. Üsküdar sakinlerinin bazıları ise cezadan kurtulmak için köylerde öldürülen kargaları köylülerden satın alarak mücadele komisyonuna ibraz etme yoluna gitmişlerdir.⁹³ Bir yandan insanların işlerini güçlerini bırakarak karga peşine düşmeleri bir yandan da şehir merkezinde karga bulmanın zorluğu halkın tepkisine neden olmuştur. Halk uygulamanın kırsal alanla sınırlandırılması yönünde talepte bulunmaya başlamıştır.⁹⁴

Yürüten mücadelenin yetersizliği, uygulamadaki eksiklik ve aksaklıklar okuyucuların gazetelere göndermiş oldukları mektuplarla ilgililere duyurulmaya çalışılmıştır. Bu mektuplardan biri Arnavutköy Dulkadiroğlu Çıkmazı No. 9'da ikamet eden Rifat isimli vatandaş tarafından kaleme alınmıştır. Rifat, Çengelköy'de yürütülen mücadele üzerine kargaların Arnavutköy'e göç ettiklerini ve buradaki popülasyonlarının üç katına çıkmış olduğundan bahsettikten sonra son birkaç yıldır kargalar nedeniyle bahçe ve bostanlardan mahsul alamadıklarını ifade etmiştir. Rifat'a göre Belediyenin öldürülen her bir karga için 10 kuruş ödeme yapması hiç de gerçekçi değildir çünkü bir tüfek ancak 15 kuruşla dolmaktadır ve İstanbul'da silah atmak yasaktır. Rifat, valiliğin ya kanunu uygulamasını ya da uygulanabilir olmadığını hükümete bildirmesini istedikten sonra mektubunu “*Elbet hükümet başka bir tedbir düşür.*” şeklinde bitirmiştir.⁹⁵

Tarım ürünlerine aşırı derecede zarar veren kargalara karşı yürüten mücadelede dikkat çeken yerlerden biri Aydın İncirliova olmuştur. Önemli bir tarım merkezi olan İncirliova'da popülasyonu artan kargalar, harman yığınlarına, sebze bahçelerine, meyve ağaçlarına saldırarak zarar vermekteydiler. Bunun üzerine nahiye belediyesince alınan tedbirlerle çok sayıda karga itlaf edilmiştir. Nahiye Müdürü de pazara gelen köylülerle görüşerek mücadelenin kapsamını genişletmeye çalışmıştır.⁹⁶ 1944 yılında Aydın'da karga ile mücadeleyi bu defa Halkevi avcıları yapmışlardır. Aydın şehir merkezi ve çevresinde yürütülen iki günlük mücadele neticesinde çok sayıda karga itlaf edilmiştir.⁹⁷

91 “Balıkesirde karga akını”, *Akşam*, 22 Temmuz 1948, s. 7.

92 “Muzır Hayvanlarla Mücadele” *Münakaşa Gazetesi*, 6 Aralık 1939, s. 1.

93 “Üsküdar'da karga mücadelesi”, *Akşam*, 13 Şubat 1940, s. 3.

94 “Üsküdar'da oturanlar Bir karga öldürmeğe mecbur”, *Vakit*, 13 Şubat 1940, s. 2.

95 “Karilerimizin mektupları: Karga itlaf kanunu kabili tatbik değilmi?”, *Akşam*, 4 Nisan 1940, s. 3.

96 “İncirli ovada karga hücumu”, *Ulus*, 27 Temmuz 1940, s. 2.

97 “Aydın Halkevi avcılarının karga savaşı”, *Ulus*, 24 Nisan 1944, s. 2.

İstanbul'un bazı bölgelerindeki karga yoğunluğu ve halka vermiş oldukları rahatsızlık 1940'lı yılların ikinci yarısında da devam etmiştir. Hava karardıktan sonra Ankara Caddesindeki özellikle de Vilayet Konağı önündeki ağaçların dallarını mesken tutan kargalar, gece saatlerinde bağrışarak çıkarmış oldukları gürültü ile insanları uykularından uyandırmaktaydı. Kargaların mesken tuttıkları ağaçlar ve ağaçların alt tarafları o derece kirlenmiştir ki geçenleri iğrendiren kötü bir görüntü oluşmuştur. Zaman zaman ağaçların altından geçenler de bahtlarına düşeni almışlardır. Uzun yıllardır İstanbul'da kargalara karşı mücadele yürütülüyor olsa da mücadelenin kesintiye uğraması istenilen sonucun elde edilmesini engellemiştir. Ankara Caddesindeki bu durumu gazeteler aracılığıyla gündeme taşımaya çalışan vatandaşların önerisi uzun zamandır budanmayan ağaçların budanması ve kargaların konacak yer bulamamaları o bölgeyi terk etmelerini sağlamak şeklinde olmuştur.⁹⁸

Şükrü Pala tarafından 1963 yılında kaleme alınan “Ege Bölgesi Karga Türleri, Bunların Özellikleri, Yayılışları ve Yem Çeşitleri Üzerine İncelemeler” başlıklı makalede yılın iki mevsiminde bitkisel mahsullere zararı olan kargaların birkaç mevsimlik zararları nedeniyle itlaf edilmelerinin ve faydalarının ortadan kaldırılmasının hiç uygun olamayacağı ifade edilmiştir. Pala'ya göre “tabiatın canlı muvazenesini tek taraflı bozmakla ilerisi için daha büyük zararlara meydan verilmiş olunacaktır. Bu durumda yapılacak realiteye uygun en ideal şeyin kargaların zararlı oldukları yerlerden muvakkat zaman için kaçırılmalarıdır.” Pala, kargaların öldürülmesi yerine kaçırılmalarına yönelik dikkat çekici metotlar sıralamıştır. Bunlardan biri kargaların uzaklaşması istenilen yerlere birkaç tane karga ölüsü asmaktır. Pala'ya göre kendi ölümlerini gören kargalar acı çığlıklar atarak oradan kaçacaklardır. Bir diğer yöntem ise kuşun işkence ile öldürülmesi ve bu esnada çıkardığı seslerin kaydedilmesidir. Yapılan bu ses kaydı kaçırılmak istenen kuşlara dinletilerek kuşların orada ölüm olduğunu anlayarak acı çığlıklar atarak kaçmaları sağlanacaktır. Bu dikkat çekici yöntemlerin yanı sıra gürültü yapılması, parlak levhalar kullanılması, rahatsız edici kokuların kullanılması, yumurtalarının toplanarak yuvalarının bozulması gibi yöntemler de tavsiye edilmiştir.⁹⁹

Zirai ürünler üzerindeki tahribatı nedeniyle kargalar ve onlarla mücadele 10 Kasım 1966 tarihinde Cumhuriyet senatosunda gündeme gelmiştir. Senatör Hidayet Aydın, 19 Ağustos 1966'da vermiş olduğu soru önergesinde zirai ürünlere en fazla zarar veren hayvanların başında yüz sene yaşadıklarını belirttiği kargaların geldiğini, bunların mahsulü yedikten sonra geriye sahibine sapını ve çöpünü bıraktıklarını ifade etmiştir. Aydın'ın üzerinde durduğu esas konu uzun ömürlü olan bu kuşun etinin yenmemesi nedeniyle avlanmamasına bağlı olarak hızlı bir şekilde çoğalıp mahsule verişi zarar olmuştur. Aydın'e göre kargalarla baş etmenin çaresi her karga getirene adet başına muayyen bir bedel verilip kargaların satın alınması ve bunların Yem Sanayi Kurumuna gönderilerek protein kaynağı olarak yemin içerisine katılmasını sağlamaktır. Kargayla mücadelede memurların ve müstahdemlerin yeterli gelmeyeceğini ifade eden Aydın, bazı çevrelerce kargaların bayıltılarak yakalanması şeklindeki tekliflerine de alaycı bir dille karşı çıkmıştır. Aydın, vermiş olduğu soru önergesi ile Tarım Bakanlığına şu dört soru yöneltmiştir:

98 “Haklı bir şikâyet”, *Akşam*, 16 Ocak 1946, s. 7.

99 Şükrü Pala, “Ege Bölgesi Karga Türleri, Bunların Özellikleri, Yayılışları ve Yem Çeşitleri Üzerine İncelemeler”, *Bitki Koruma Bülteni*, C. 3, S. 1 (1963), s. 65-66.

Şimdiye kadar kargalarla yapılan mücadelelerin tarihçesi nedir ve hangi usuller tatbik edilmiş ve ne neticeler alınmıştır?

Bilhassa geçen beş sene içinde her sene karga mücadelesi için ne sarf edilmiş ve buna mukabil her sene kaç itlaf edilmiştir?

1967 bütçesinde karga mücadelesi için ne sarf edilecektir ve bütçeye bunun için ne miktar para konmuştur?

Teklif ettiğimiz sistemin uygulama kabiliyeti yoksa niçin yoktur?

Kargalar hangi çeşit mahsulden memleket ürünlerine ne miktar zarar vermektedir?

Aydiner'in sorusuna cevap veren Tarım Bakanı Bahri Dağdaş, konuşmasında insanoğlunun kargayla mücadelesinin karganın ortaya çıkışıyla başladığını belirttikten sonra kargayla mücadelenin doğrudan doğruya halk tarafından yapıldığını devletin ise karga sayısındaki artışa bağlı olarak av fişegi dağıtarak destek verdiğini ifade etmiştir. Kargayı “çok şer bir hayvan” olarak nitelendiren Dağdaş, itlaf edilen kargaların etlerinden yem fabrikalarında istifade edilmesi teklifinin araştırıldığını belirterek 1961 yılından 1965 yılına kadar karga ile yapılan mücadelede itlaf edilen hayvan sayısını ve kullanılan fişek miktarını açıklamıştır. Verilen rakamlara bağlı olarak karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:¹⁰⁰

YIL	İTLAF EDİLEN KARGA SAYISI	KULLANILAN FİŞEK SAYISI
	98.394	84.480
	160.134	217.959
	171.375	170.312
	181.782	124.598
	151.542	120.345

1961-1965 yılları arasında 717.694 adet fişek kullanılarak 763.227 karga itlaf edilmiştir. En fazla karganın itlaf edildiği yıl 181.782 rakamıyla 1964 yılı olurken en az itlafın yaşandığı yıl 98.394'le 1961 yılı olmuştur.

Sonuç

Atasözlerine, deyimlere, masallara, efsane ve mitlere konu olan karga, her farklı kültür çevresinde başka bir anlam ifade etmiştir. Bazı kültürlerde sonsuzluğu, derin düşünceliliği ve tokluğu ifade ederken bazılarında da kötülüğü, uğursuzluğu ve çirkinliği ifade etmiştir. Özellikle Türkiye Türkçesindeki söz varlığında karga çok da muteber bir üne sahip değildir.

Böcekleri, tarla farelerini, leşleri, toprak kurtlarını ve yabanî tohumları yemeleri nedeniyle kargaların ekolojik dengenin önemli bir parçası olduğu bir hakikattir. Bu yönüyle doğanın tabii dengesi içerisinde bir zararlıdan ziyade bir yararlı olarak nitelendirilmesi belki de daha doğru olacaktır. Ancak dengenin bozulması ve karga popülasyonunun artması ve buna bağlı olarak ekili ve dikili alanlardaki tarım ürünlerine musallat olmaları onların korkutularak kaçırılması veya vurularak itlaf edilmesi gereken zararlılar haline getirmiştir. Zaman zaman tarım alanlarına vermiş oldukları zarar, sosyoekonomik problemlere neden olabilmektedir. Kargalar sadece kırsal bölge

halklarının değil şehirli için de çevreyi kirletmeleri ve vakitli vakitsiz ötmeleri nedeniyle bir huzursuzluk ve rahatsızlık kaynağı olarak görülmüşlerdir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından Cumhuriyet Türkiye'sine uzanan süreçte karga istilalarından en muzdarip olan bölge Edirne ve çevresi olmuştur. Çoğu zaman halk eliyle yürütülen karga mücadelelerinde mahallî idareciler teşvik edici bir rol üstlenmişler, birtakım mükellefiyetler oluşturarak mücadeleyi geniş bir tabana yaymaya çalışmışlardır. Bu kapsamda yuvaların bozulması, yumurtaların imha edilmesi ve kargaların vurularak itlaf edilmesi yürütülen mücadelelerde izlenen yöntemler arasında yer almıştır. Ancak çoğu zaman yüksek ve ulaşılması güç yerlerde bulunması yuvaların bozulmasını ve yumurtaların imhasını imkânsız hale getirmiştir. İncelenen dönemde Osmanlı Devleti, çekirge ve karga istilalarına yönelik mücadeleyi birlikte yürütmüştür. Söz konusu dönemde ülkede yaygın bir şekilde çekirge istilası yaşanması nedeniyle çekirge ve karga istilaları için ayrılan tahsisatın çok büyük bir kısmı çekirge istilaları için kullanılmıştır. Kargalarla mücadelede en etkin ve yaygın yöntem ateşli silahlarla vurularak itlaf edilmeleri olmuştur. Özellikle I. Dünya Savaşı yıllarında mücadelede kullanılmak için ihtiyaç duyulan silah ve gerekli malzemeye ulaşmada zaman zaman güçlükler yaşanmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonraki ilk aylarda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çıkarmış olduğu ilk yasalardan biri Muzır Hayvanların İtlatı Hakkında Kanun'dur. Kanun maddelerinde adı her ne kadar sarıh bir şekilde belirtilmemiş olsa da karga ile mücadelenin yasal zeminini bu yasa oluşturmuştur. Hem kırsalda hem de şehirlerde 18-50 yaş aralığındaki erkeklere mükellefiyetler yüklenmiş ve yürütülen mücadelelerden daha verimli sonuçlar alınmaya çalışılmıştır. Bilhassa işletilen ödül ve ceza mekanizması sayesinde, topyekûn bir mücadele yürütülmesi temin edilebilmiştir. Ancak bu yöntem bazı suistimallerin ve istenilmeyen olayların yaşanmasına neden olmuştur. Bazı fırsatçılar tarafından karga itlatı bir geçim kapısı haline getirilmiştir. 1960'lı yıllarda Cumhuriyet Senatosu gündemine de gelen kargalara karşı yürütülen mücadeleler konusu, itlaf edilen kargaların yem sanayisinde protein kaynağı olarak kullanılması şeklinde dikkat çekici önerileri de beraberinde getirmiştir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâb-ı Âli Evrak Odası (BEO)

1297/97241, 6 Zilhicce 1316 (17 Nisan 1899). 2131/159792, 10 Cemaziyülevvel 1321 (4 Ağustos 1903). 3344/250785, 28 Cemaziyülevvel 1326 (28 Haziran 1908). 3360/251958, 21 Cemaziyülahır 1326 (21 Temmuz 1908). 3366/252443, 4 Recep 1326 (2 Ağustos 1908). 3381/253512, 26 Recep 1326 (24 Ağustos 1908). 3492/261846, 24 Muharrem 1327 (15 Şubat 1909). 3514/263512, 25 Safer 1327 (18 Mart 1909).

Dâhiliye Nezâreti İdare-i Umumiye Evrakı (DH.İ.UM)

13/1, 17 Rebiyülahır 1336 (30 Ocak 1918),

Dâhiliye Nezâreti İdare-i Umumiye Evrakı Ekleri (DH.İ.UM)

30/49, 15 Cemaziyülahır 1335 (8 Nisan 1917). 47/143, 19 Şevval 1336 (28 Temmuz 1918).

Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD)

99/3, 13 Rebiyülahir 1329 (13 Nisan 1911).

Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî (DH.MKT)

2189/106, 2 Zilhicce 1316 (13 Nisan 1899). 2193/88, 15 Zilhicce 1316 (26 Nisan 1899). 2231/40, 1 Rebiyülahir 1317 (9 Ağustos 1899). 2765/66, 20 Safer 1327 (13 Mart 1909). 2765/66, 20 Safer 1327 (13 Mart 1909). 2797/87, 10 Muharrem 1327 (1 Şubat 1909). 2797/87, 10 Muharrem 1327 (1 Şubat 1909).

Dahiliye Nezareti Şifre Evrakı (DH.ŞFR)

520/57, 7 Mayıs 1332 (20 Mayıs 1916).

İrade Orman ve Maadin (İ.OM)

9/24, 5 Cemaziyülevvel 1321 (30 Temmuz 1903).

Meclis-i Vükela Mazbataları (MV)

124/65, 20 Muharrem 1327 (11 Şubat 1909).

Şura-yı Devlet Evrakı (ŞD)

532/57, 8 Rebiyülahir 1321 (4 Temmuz 1903). 1225//33, 9 Ramazan 1326 (5 Ekim 1908).

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Başbakanlık Muamelât Genel Müdürlüğü (30-10-0-0)

6-33-19, 6 Aralık 1923.

Resmî Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Gazeteler

“Açık renkli kargalara müjde!”, *Vakit*, 11 Kânunuevvel 1929, s. 3.

“Adaya büyük bir karga akını başladı”, *Akşam*, 28 Teşrinievvel 1930, s. 8.

“Ankara da av haberleri”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 Haziran 1929, s. 4.

“Ayasofyadaki kargalar”, *Akşam*, 15 Mart 1932, s. 4.

“Aydın Halkevi avcılarının karga savaşı”, *Ulus*, 24 Nisan 1944, s. 2.

“Balıkesirde karga akını”, *Akşam*, 22 Temmuz 1948, s. 7.

“Bir karga başı beş kuruş!”, *Akşam*, 18 Mayıs 1933, s. 6.

“Bir kargaya 25 kuruş!”, *Akşam*, 19 Kânunusani 1933, s. 5.

“Cokeyin avcılığı”, *Akşam*, 9 Kasım 1934, s. 6.

“Çorum Müftüsünün Azli”, *Yenigün*, 7 Kânunusani 1340, s. 3.

“Edirne’de Karga Mücadelesi”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 17 Nisan 1930, s. 3.

- “Edirne karga mücadelesi”, *Akşam*, 2 Nisan 1939, s. 7.
- “Emanet İstikrazi”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Kânunuevvel 1929, s. 3.
- “Giresunda mızır hayvanla mücadele”, *Vakit*, 7 Şubat 1934, s. 5.
- “Haklı bir şikâyet”, *Akşam*, 16 Ocak 1946, s. 7.
- “Hayvanlar Ne Kadar Yaşar”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 6 Mart 1930, s. 6.
- “Hayvanlar Sayı Sayabilir mi?”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 8 Teşrinisani 1929, s. 6.
- “İncirli ovada karga hücumu”, *Ulus*, 27 Temmuz 1940, s. 2.
- “İstanbul vilâyeti ziraat müdürlüğünden”, *Akşam*, 12 Mayıs 1938, s. 13.
- “İstanbul vilâyeti ziraat müdürlüğünden”, *Akşam*, 15 Mayıs 1938, s. 16.
- “İstanbul vilâyeti ziraat müdürlüğünden”, *Akşam*, 18 Mayıs 1938, s. 11.
- “İstanbul Vilâyeti Ziraat Müdürlüğünden”, *Tan*, 16 Mayıs 1938, s. 12.
- “İstanbul Ziraat Müdüriyetinden”, *Akşam*, 12 Mart 1937, s. 10.
- “İstanbul Ziraat Müdüriyetinden”, *Akşam*, 15 Mart 1937, s. 10.
- “İstanbul Ziraat Müdüriyetinden”, *Akşam*, 9 Mart 1937, s. 13.
- “İstanbulda ziraat vaziyeti normal”, *Kurun*, 29 Mart 1937, s. 3.
- “Karga avcısı şampiyonu!”, *Akşam*, 24 Haziran 1929, s. 6.
- “Karga bolluğu”, *Akşam*, 29 Haziran 1938, s. 1.
- “Karga Gününe Hazırlık”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Temmuz 1929, s. 7.
- “Karga meselesi!”, *Vakit*, 7 Nisan 1932, s. 1.
- “Karga mücadelesi başlıyor”, *Vakit*, 2 Kânunuevvel 1929, s. 3.
- “Karga mücadelesi”, *Akşam*, 24 Kânunusani 1938, s. 6.
- “Karga mücadelesi”, *Akşam*, 15 Haziran 1938, s. 5.
- “Karga Mücadelesi”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 10 Temmuz 1929, s. 7.
- “Karga mücadelesinden istifade yolunu bulan açığözler!”, *Akşam*, 16 Haziran 1933, s. 6.
- “Karga öldürmeğe çalışırken yaralanmış”, *Akşam*, 9 Haziran 1938, s. 4.
- “Karga savaşı”, *Akşam*, 20 Mart 1935, s. 6.
- “Karga Vurayım Derken..”, *Kurun*, 9 Haziran 1938, s. 10.
- “Karga vurmak istiyorum fakat...”, *Akşam*, 29 Kânunusani 1933, s. 9.
- “Kargalar cengi”, *Akşam*, 10 Kânunusani 1937, s. 5.
- “Kargalar”, *Vakit*, 8 Nisan 1932, s. 3.
- “Kargalara Dair Şeriye Vekâletinden Bir Sual Takriri”, *Yeniğün*, 6 Kânunusani 1340, s. 3.
- “Kargalara karşı Tekirdağında ciddî bir savaş başlıyor”, *Akşam*, 6 Mart 1935, s. 6.

“Kargalarla Mücadele”, *Kurun*, 27 Nisan 1936, s. 7.

“Karilerimizin mektupları: Karga itlâf kanunu kabili tatbik değilmi?”, *Akşam*, 4 Nisan 1940, s. 3.

“Kısa Haberler”, *Kurun*, 20 Mayıs 1938, s. 2.

“Meclis Şeriye Vekilini Şiddetle Alkışladı -Türkiye Cumhuriyeti’ne Çok Layık Bir Şeriye Vekili-”, *Yenigün*, 8 Kânunusani 1340, s. 1.

“Muzır Hayvanlarla Mücadele” *Münakaşa Gazetesi*, 6 Aralık 1939, s. 1.

“Rizede sıcaklar Karga ve yaban domuzları tahribat yapıyor”, *Akşam*, 9 Eylül 1929, s. 2.

“Sürek Avı”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 27 Temmuz 1933, s. 2.

“Sürek Avları”, *Vakit*, 16 Ocak 1934, s. 8.

“Şehirde Karga Mücadelesi”, *Kurun*, 14 Mayıs 1938, s. 5.

“Tosyada”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 28 Kânunusani 1929, s. 4.

“Üsküdar da karga mücadelesi”, *Akşam*, 13 Şubat 1940, s. 3.

“Üsküdar da oturanlar Bir karga öldürmeğe mecbur”, *Vakit*, 13 Şubat 1940, s. 2.

“Yeni bir ticaret”, *Akşam*, 21 Mayıs 1935, s. 3.

“Zararlı hayvanlarla mücadele”, *Akşam*, 22 Haziran 1935, s. 6.

Makale ve Kitaplar

Ali Mümtaz, “Kargalar”, *Dergâh*, S. 42, 5 Kânunusani 1339 (5 Ocak 1923), s. 87.

Ali Nazimâ, “Karga”, *Maarif*, C. II, S. 31, 5 Mart 1307 (17 Mart 1891), ss. 76-77.

ATAY, Falih Rıfki, *Çankaya*, Bateş Yayınları, İstanbul 1998.

BAYTİMUR, Suha Oğuz; TATAR, Özcan, “Osmanlı Devleti’nde Çekirge İstilaları ve Sosyo-Ekonomik Hayata Etkileri (1789-1839)”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 23 (Eylül 2020), ss. 325-347.

BOGENBAYEV, Nurbolat; CALMIRZA, Aydın, “Eski Türk Dünya Görüşündeki “Kut” ve “Karga” Kavramları”, *Millî Folklor*, Yıl 26, S. 103, 2014, ss. 69-79.

CEBESOY, Ali Fuat, *Sınıf Arkadaşım Atatürk*, C. 1, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık (Cumhuriyet Gazetesinin Okuyucularına Armağanı), İstanbul 1997.

DEMİRKAZIK, H. İbrahim, “Divan Şiirinde Karga”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 24, 2011, ss. 131-178.

JILA, Namu, “Orta Asya’da Kurt ve Karga Hakkındaki Geleneksel İnanışlar ve Mitler: Wu-Sun Türkleri ve Moğollardan Örnekler”, çev. Ahmet Şahin Ata, *Karadeniz*, C. 2, S. 8 (2010 Sonbahar), ss. 144-156.

KAVAK, Fadime, “Klasik Arap Edebiyatı Kaynaklarında Karga Motifi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 1, 2013, ss. 117-142.

KUMÇAYI, Hasan, “Günlerin Peşinden: Karga Harbi”, *Kurun*, 2 Mart 1937, s. 2.

La Fontaine, “Karga ile Tilki”, *Hazine-i Evrâk*, 1 Mayıs 1297 (13 Mayıs 1881), S. 2, ss. 20-21.

OBUZ, Ömer, “Cumhuriyet Döneminde Çetin Bir Mücadele: Çekirge ile “Savaş””, *Turkish Studies*, Vol. 12/1 (2017), pp. 177-190.

OKUYAN Mehmet, *Kur'an Meal-Tefsir*, Haliç Üniversitesi Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2021.

ÖZAY, Mahmut, “Kargalar”, *Yorgo*, Yeditepe Yay., İstanbul 1966, ss. 26-29.

ÖZER, Sevilay, *Anadolu'da Görülen Çekirge İstilaları ve Halk Üzerindeki Etkisi (1914-1945)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2016.

PALA, Şükrü, “Ege Bölgesi Karga Türleri, Bunların Özellikleri, Yayılışları ve Yem Çeşitleri Üzerine İncelemeler”, *Bitki Koruma Bülteni*, C. 3, S. 1 (1963), ss. 49-67.

TURAN, Şerafettin, *Mustafa Kemal Atatürk*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2004.

YILDIZ, Bilal, “XIX. Yüzyıl Başlarından XX. Yüzyılın İlk Çeyreğine Kadar Denizli Çevresinde Yaşanan Çekirge İstilaları ve Yapılan Mücadele Çalışmaları”, *İSTEM (Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Dergisi)*, C. 11, S. 22 (Aralık 2013), ss. 69-94.

İnternet Adresleri

<https://sozluk.gov.tr/> (E. T. 21.10.202)

Ekler

Torik Necmi – Nasıl Meşhedi, çok karga vurdun mu?
 Meşhedi Cafer – Yoh, heç vurmamişem... İlle hemmisini gorhutmişem!

Vakit, 12 Nisan 1932, s. 1.

- Bu silâh sesleri ne?... Bir yerde eğlenti mi var acaba?...

- Hayır, ziraat müdürlüğü bir karga vurana beş kuruş veriyormuş!...

Akşam, 9 Mart 1937, s. 1.

(Belediye, bir karga getirene on kuruş veriyor.) -Gazetelerden-

-Ah, şu dakikada bir karga olabilsem...

-Nerede bende o talih karıcığım?...

Akşam, 21 Mayıs 1938, s. 1.

(Üsküdar'da herkes bir karga itlafına mecbuz)

-Lütfen şapkanızı çıkarın bayan, asayişi ihlâl ediyorsunuz!...

Akşam, 16 Şubat 1940, s. 1.